

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OPTEGNELSER

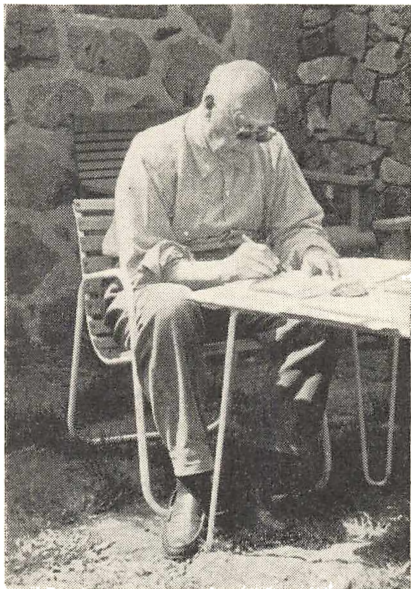
1910-1940

Af CHRISTIAN KAMPMANN

CHRISTIAN KAMPMANN

OPTEGNELSER

1910-1940

CHRISTIANSØ 1957

KØBENHAVN

DET BERLINGSKE BOGTRYKKERI

MCMLVII

Indhold

Min overtagelse af K. M. & H. ...	7
Viggo Rahr's fallit	11
Min entré som medlem af et aktieselskabs bestyrelse	22
Om Kunstforeningen	25
Arbejdsgiverforening og havneudvalg etc.	47
Blandt venner ...	61
Aarhus Trælasthandel ...	78
Om jagtglæder	106
Kulhandel, et tema med variationer	121
Om at gå fallit og blive reduceret til direktør ...	127
Styrkeprøven	132
Mit forhold til Svanholm ...	136
Kulindkøb og kuleksportører	138
Scandinavian Coal Importers Federation	164
Mr. Shinwells besøg ...	183
1ste Distriktsforening	186
Besøget i England og Skotland efter krigsudbruddet	191
Besættelsen ...	198

ARHUS 1917

*Om min overtagelse af
K. M. & H.*

MIN far, Niels Øllgård Kampmann døde mod slutningen af 1910.

Min mor, Abelone, hensad i uskiftet bo.

Det vil på godt dansk sige at hvad han havde betragtet som sit, hans forretning med dens aktiver og passiver, hus og hjem og hvad der ellers hørte ham til, det var nu hendes.

Hun tog sin svigersøn, Niels Pedersen, til rådgiver.

Jeg var knap 30 år. Jeg havde hjulpet min far med at passe hans forretning i de senere år, tilsidst, under hans sygdom, helt alene. Det blev bestemt at jeg skulde overtage hans forretning, firmaet Kampmann, Møller & Herskind, og betale min mor hendes deri indestående formue efterhånden som jeg kunde undvære pengene.

Desuden skulde jeg tage mig af min fem år yngre broder Henrik og optage ham som kompagnon i løbet af nogle år, hvis han ikke fandt noget bedre.

Min mor fik hurtigt sine penge.

Dampskibet "Scot", som jeg var rejst over til England for at købe i 1906, blev solgt i 1912 med god fortjeneste.

Ved krigsudbruddet i 1914 fik jeg lyst til at anskaffe et nyt skib.

Jeg behøvede bankkredit til foretagendet og bad onkel Christian som drev kulforretningen Kampmann & Herskind i København gå med mig i Handelsbanken til audiens hos gamle Damm for at opnå et lån, jeg turde ikke gå derind alene.

Lidt hjertebanken havde jeg da vi spadserede fra onkel Christians kontor på Vester-gade hen i Holmens Kanal.

I bankens forhal bad vi om at blive meldt hos gehejmeetatsråden. Budet tog vort overtøj og viste os ind i et lille modtagelsesværelse, møbleret med et tungt egetræsbord og nogle solide egetræsstole.

Efter kort ventetid kom gehejmeetatsråden ind og bad os sætte os. Onkel Christian forklarede skæmtskyndt hvad formålet var med vort besøg.

“Jeg kommer med min nevø fra Århus. Drengen er blevet tosset; han vil låne penge og bestille et skib i Helsingør!”

Han kiggede lidt på mig, den gamle bankmand med sine skarpe øjne, og så sludrede de to om løst og fast.

Ved audiensens slut gav gehejmeetatsråden mig hånden og sagde, på sin ø-dialekt:

“Nå, ja, tillykke da med skivet!”

Så var den sag i orden.

Den gallonerede opsynsmand i forhallen hjalp os i overtøjet og fik en krone. Vi gik hjem – og jeg bestilte “skivet” i Helsingør.

Dårlige rådgivere havde jeg. Skibsinspektørfirmaet lod mig forstå at man næppe kunde skaffe skibsmaterialerne før krigen var forbi og jeg altså ikke kunde vente skibet leveret før “boom”en var ovre og fragterne igen lave. Jeg lod mig friste til at sælge

kontrakten. Flere hundredetusinde kroners for-
tjeneste lokker en fattig ungersvend.

Mor fik resten af sine penge, og vi var i
salveten og havde en passende driftskapital.

Om Viggo Rahr's fallit

KORT tid efter min fars sørgelige død rystedes vi to brødre af vor gamle chef Viggo Rahr's fallit.

Vi vidste begge to, Henrik og jeg, fra vor læretid hos ham, at han havde for få penge at arbejde med. Men han var en flittig, ædruelig mand, drev en god jernforretning på Mindegade i Århus – med filial i Esbjerg, nye pakhuse, velfyldte lagre og god kundekreds.

Hvordan kunde det gå så galt.

Man sagde nok at han levede for flot, at hans lille skotskfødte kone var ufornuftig og at de førte stort hus med selskabelighed. Det skulde hans solide og gode forretning vel kunne bære.

Det mente hans bank også, stolede på hans regnskaber og gav ham udstrakt kredit.

Desværre var regnskaberne falske.

Banken meldte ham til politiet, og der rejstes tiltale mod ham for bedrageri.

August Goll var politimester i Århus i de dage.

Han har senere i livet fortalt mig at han fik respekt for Rahr's svigersøn som gjorde sig de største anstrengelser for at redde sin svigerfar. Prøvede bl. a. at få Rahr erklæret utilregnelig.

Det fik jeg et eksempel på. Han standsede mig en dag på gaden mens sagen stod på og spurgte mig om der ikke var sindssyge i Rahr's familie. Han hentydede til en kusine af Viggo Rahr.

Jeg følte at han måske også hentydede til min far som jo havde taget sig af dage kort forinden. Det pinte mig at uddybe temaet og jeg afbrød samtalen.

Min far og Viggo Rahr var så forskellige som nat og dag.

I sine lyse perioder var far handlekraftig og beslutsom, i de mørke var alt galt og farligt.

Men aldrig tog han fejl af mit og dit.

Viggo Rahr, hans fætter, var altid ens.

Jeg så ham daglig i de tre år jeg stod i lære hos ham. Hørte ham aldrig sige et hastigt ord. Altid behersket, korrekt, elskværdig, velvillig.

Han skrev selv sine breve til leverandører i ind- og udland med sin smukke håndskrift. Sørgede for at holde sit lager rettidig forsynet, men var ikke lige punktlig med at betale de rekvirerede varer. Han kom ind hver morgen og læste de modtagne breve op for os, stående ved en af pultene hos os i det yderste kontor. Rykkerbreve kunde fremkalde mishagsytringer.

“Nå, ja, det haster vel ikke så stærkt, hvad bilder de sig ind” – afsluttet med et lidt undskyldende “æhæ, æhæ”. Han skulde nok bestemme hvornår de skulde have deres penge. – Og rykkerbrevet blev lagt til side.

At ordne bankforretningerne var Viggo Rahr's hobby. Stabler af kundeveksler diskonteredes i en af bankerne. Pengene hentedes hjem, taltes omhyggeligt igennem, pegefinger fugtet

på en våd svamp, en-to-tre-fire-fem-seks-syv-otte-ni, rutine fik man, stabel efter stabel af hundredekrone-sedler og tikrone-sedler – dejlig fornemmelse, alle de penge; sendt hen i en anden bank til indfrielse, som det kaldes, af dér forfaldne vekslers.

Med større kunder havde han noget man kaldte rytter-veksler, og hans banker tillod ham at diskontere “sola-veksler”.

Når dagens pengetransaktioner var overstået og kabalen var gået op kom han småfløjtende ind og sludrede med os, veltilpas, og morede sig over forvalter Kock's vovede historier.

Sådan så det ud i min læretid.

Fru Rahr var en sød, elskværdig, noget pyntet lille dame. Hun talte med udenlandsk accent. Det hed sig hun kom fra ganske jævne kår, at Viggo under sit Skotlandsophold var indkvarteret hos hendes mor, kom hende, værtindens datter, den søde lille Mary, for nær og at han efter tilbagekomsten til fædrelandet måtte hente hende og hendes nyfødte søn og gifte sig med hende.

Det unge ægtepar velsignedes i årenes løb med en børneflokk på 3 drenge og 3 piger, og hjemmet førtes, som det var skik og brug i brudens hjemland, nettere og mere stilfuldt end sædvanligt hertillands under lignende kår.

Blev man i sin læretid – på grund af familieskabet – bedt til ungt bal hos chefen satte fruén pris på at man aflagde visit for at takke for indbydelsen.

Lidt beklemt trykkede man på entrédørens knap til det elektriske ringeapparat. En stuepige med hvid kappe på hovedet lukkede op, hjalp én af ydertøj og viste vej til dagligstuen på 1. sal hvor fruén tog imod og venligt bad den generte yngling tage plads.

Den unge frue nød at spille den fine elskværdigt konverserende dame – som når børn leger “komme fremmede” – bad med sin morsomme fremmedartede accent den unge mand hilse hjemme når han bukkende rejste sig for at gå.

Der trykkes på klokken, og den fikse stuepige stod forneden og hjalp én overtøjet på og ud ad entrédøren.

Om sommeren ferierede fruén på Fanø, vort fineste badested.

Engang skrev hun hjem og bad sin mand sende hende et par handsker. Det var en lærlings job at gå byærinder. Chefen kom ud til mig med brevet og bad mig gå til handske-mageren. De skulde være heliotropfarvede eller hvide. Han var lidt genert men også lidt imponeret over at konen kunde finde på sådan noget.

“Æhæ, æhæ, heliotropfarvede!”

Hun var den initiativrige. Men det er ubegribeligt at hun kunde ruinere ham.

Ganske vist var de lykkelige dage før 1914 præget af knaphed. Det var ikke let at tjene ret meget, selv i en jævnt god handelsvirksomhed, og Viggo spændte sig hårdt for med pakhusbyggeri på Fredenstorv i Århus og i Esbjerg. Men disse udvidelser burde vel give forøgede indtægter.

Hvad havde Viggo for resten af driftskapital? Hvordan var det gået for sig at hans far havde overladt ham sin forretning?

Han levede endnu, i min lærlingetid, længe

efter at Viggo havde fået forretningen, som en lebendig lille mandsling. Havde den hyggelige lejlighed på 1. sal oven over kontoret i Mindegade 4, hvor Viggo steg op på bestemt klokkeslæt hver eftermiddag, ad den røde fløjlsløber, og aflagde visit hos sin mor. Om sommeren dyrkedes frugthaven i Brabrand, og gerrigt passede han på at æblerne først blev givet væk når de ikke kunde holde sig længere. Et lille kontor var reserveret den gamle nede i stueetagen bag hans søns chefskontor.

Morgenmand – irriteret over sønnens mere moderne “office hours” – passede han på i de årle timer og gav luft for sin ærgrelse:

“Du Viggo, ham Christian Kampmann, han kommer altid for sent om morgenen”.

Niels Stampe, fars ridekammerat, klædefabrikant, tilhuse skrås overfor, viste mig en skuffe inde i klædebutikken:

“Ved du hvad den skuffe er til? – Det er “etatsrådets vat”. (Den gamle var etatsråd.) “Når han får et af sine anfald af podagra, “kommer der bud med hilsen fra etatsråd “Rahr, om han ikke må låne lidt gigtvat. Når

“smerterne er forbi kommer budet tilbage med
“vattet, han skulde hilse fra etatsråden og sige
“tak for lån. Så putter vi det ned i skuffen
“til næste gang.”

Det vilde ligne Edw. F. Rahr dårligt om han havde givet sin søn både forretningen og penge til at drive den for. Mere sandsynligt at Viggo har måttet afbetale på en afståelses-sum. Penge bragte den søde Mary næppe i tilgift til den førstefødte.

Boerkrigens konjunkturer hjalp ikke Viggo over det døde punkt. I takt med tiden købte han villaen på hjørnet af Marselisborg Allé og Jægergårdsvej, moderniserede den og forlod den mere beskedne villa i Poulsgade, hvor jeg havde aflagt visit hos fruén i hendes dukkesalon på 1. sal.

Min bror Henrik kom i lære hos ham midt i højkonjunkturen. Fru Rahr fortalte mig senere, efter at Henriks læretid var overstået, at hendes mand havde sat stor pris på Henrik. Han var en fiks fyr. Den måde hvorpå han kunde sige: “Chefen er ikke tilstede!” når nogen kom og vilde have betaling for regninger.

Så fiks havde jeg ikke været i min læretid. Så vidt var det ikke kommet i de dage at han ikke betalte sine privatregninger.

Han blev tilslut en fabel for byens handlende. Men bestandig ulastelig, reserveret. Den sidste sommer lejede han hovedbygningen på Kragelund og fordrev sin fritid med at læse spændende kriminalromaner – for at skubbe ubehagelighederne fra sig.

Hvad skal man kalde den slendrian, år efter år at køre sig længere ud i uføre og tilsidst gribe til at gøre falsk status. Hvis det virkelig var for stort privatbrug der ødelagde ham kan det vel godt kaldes sindssyge at han ikke lagde dette forbrug om. Vane, sløvsind, dumhed måske, noget galt med forstanden må der have været. Og forståeligt at den dygtige svigersøn spørger om der ikke er sindssyge i familien.

Alle anstrengelser for at hjælpe ham redde ham ikke. Han blev dømt og måtte på Vridsløselille. Straffen sonet, hentede svigersønnen ham. Glad kom han ud af fængslets port, glad ved at se sin svigersøn. Uanfægtet

rystede han fortiden af sig og foreslog om de ikke skulde tage ind til Roskilde og hilse på deres gamle ven, amtsvejsinspektør Petersen som jo nu boede der, så tæt ved. Rahr trængte til at have det lidt fornøjeligt ovenpå den kedsommelige tid derinde bag de høje mure.

Uforståeligt for svigersønnen som kun tænkte på at slippe ubemærket bort.

Svigersønnen sendte svigerforældrene til London, hvor de blev så længe de levede.

På en rejse traf jeg engang Viggo Rahr – på en færge eller et skib, et eller andet sted. Vi sagde goddag til hinanden, lænede os til rælingen og fik os en passiar.

“Nå, hvordan går det i London?”

“Jo, du, det går. Men det er nu ikke så let at gøre forretning derovre. Det er svært at skaffe bankkredit. De engelske banker er ikke så medgørlige som de danske. Æhæ, æhæ!”

Galgenhumor, men overlegent. Det var mig der blev flov.

Den skotske, trofaste Mary havde ikke Viggos “imperturbability”. Man skulde tro det var

ham der var den urokkelige angelsakser, hun den følsomme skandinav. På hende gjorde de triste afsløringer et dybt indtryk, intetanende om de virkelige forhold. Hun troede hun sad i et grundmuret hjem og at Henriks "Chefen er ikke tilstede" skulde dække den travle mand mod ubelejlige besøgende. Hun værgede sig mod verdens ondskab, søgte audiens hos landets øverste juridiske myndighed, selve justitsministeren, for at skaffe den miskendte mand en retfærdig behandling.

Omkring fyrretyve år senere spadserede jeg en dag henad gaden med højesteretssagfører Frits Bülow, på vej fra et møde. Vi kom til at tale om den Rahr'ske affære. Bülow var justitsminister dengang sagen stod på og blev en audiensdag opsøgt af fru Rahr. Han fortalte mig at hun kastede sig ned, klamrede sig til hans knæ og bønfuldt ham om nåde.

"Meget pinligt," sagde han.

Nu er de forlængst døde, Viggo og den skotske Mary, og al skyld slettet.

*Min entré som medlem af et
aktieselskabs bestyrelse*

VIGGO RAHR's forretning blev solgt. Jernforretningen for sig, den tekniske forretning for sig.

Københavnforretningerne Ohlsen & Ahlmann og Lund & Lawerentz dannede et aktieselskab, "Rahrs tekniske forretning".

De ønskede at have en lokal mand med som formand i bestyrelsen og gjorde mig den ære at tilbyde mig stillingen.

Det var mit første møde med "aktieselskabet".

Yderst behagelig introduktion.

Tilsyn med forretningen varetoges fra København. Mine pligter bestod i at mødes en gang om året med de to menige bestyrelsesmedlemmer, den fine gamle grosserer Ohlsen og grosserer Lund. Mødet afholdtes i et lokale på hotel "Royal" i Århus.

Et aktieselskab skal have noget man kalder vedtægter, og deri står bl. a. beskrevet hvad der skal foretages på dette årlige møde som benævnes med det fine ord: generalforsamling. Det er beskrevet i en "dagsorden".

I dette private selskab var dagsordenens bestemmelser af rent formel art. Der skulde vælges en dirigent som skulde konstatere at generalforsamlingen var indvarslet som foreskrevet i vedtægterne. Dernæst skulde der aflægges en beretning om forretningens gang i det forløbne år. Det gik uden mislyd. Så skulde der aflægges regnskab. Og skønt regnskabet var gennemgået og ganske i sin orden forlangtes det at jeg skulde oplæse dette regnskab, indtægter og udgifter, kroner og øre, fortjeneste så og så meget. Og vi måtte lade som vi i bestyrelsen havde vedtaget at foreslå generalforsamlingen hvordan overskudet skulde anvendes. Det blev omhyggeligt vedtaget af generalforsamlingen. Status blev oplæst. Også af mig. Aktiva og passiva. Og det oplystes at regnskabet var underskrevet af den af generalforsamlingen valgte revisor som attesterede

at alt var rigtigt og overensstemmende med “bøgerne”.

Til slut var der valg af bestyrelsesmedlemmer og revisor; en formalitet, vi var på forhånd valgt – hvorefter vi endelig kunde hæve generalforsamlingen og skride til det “fine arbejde”: at indtage en let middag.

Mine to elskelige læremestre i aktieselskabsledelsens formaliteter vejledede mig med blød hånd så det lykkedes mig at opføre mig ret tilfredsstillende inden de få år var forløbne som det var mig forundt at mødes med dem til den årlige generalforsamling.

En skønne dag var det forbi.

De solgte deres interesser til lokale mænd. Og jeg trådte tilbage, skønt elskværdigt anmodet om at fortsætte.

Om Kunstforeningen

I DE lykkelige nygifte år fik jeg en skønne dag opfordring til at gå ind i bestyrelsen for Århus Kunstforening, hidtil knyttet til Århus Museum og familien Weis på Århus Mølle.

Friske kræfter søgtes efter Ernst Weis' og overlærer Kleisdorff's død.

Læge Max Brammer, ven af huset, var opfordret til at finde emner. Snakkede med mig, og vi enedes om at knytte Høeg Hansen til os og danne et nyt triumvirat.

Arkitekt Høeg Hansen var accepteret som fandenivoldsk respektløs billedstormer, med kunstnerhår og flagreslips.

Hidtil havde den årlige vandreudstilling med udsøgte mesterværker fra forårsudstillingen på Charlottenborg været købstædernes befolknings eneste kontakt med malerkunsten.

Den udmærkede sekretær fra Kunstforeningen i København, maleren V. Jastrau, drog med sin flyttevogn fra by til by, blev indbudt til selskabelige sammenkomster hos de prominente kunstkere hvor han kom frem, og underholdt dem med sine veltalende og muntre beretninger om hovedstadens kunstliv.

Det vilde vi ikke nøjes med.

Brammer fik fat på Syberg, frisk hjemkommet fra Italien med kufferten fuld af akvareller, og han traf aftale med Johan Rohde om en udstilling i de halvfærdige sale i det ny "Thing- og Arresthus".

Men så blev Brammer påkørt af en bil på hjørnet af Søndergade og Østergade (lige uden for Sjørup Jørgensens butik), fik en slem hjernerystelse og var foreløbig slået ud. Sceptret gled over i min hånd.

Høeg og jeg tog affære. Damper til København, opsøgte Aksel Jørgensen hvis vildmandsapparition vi kendte fra hans sommerophold hos Tetzen-Lund i Risskov.

"Prøv Grønningen," sagde han.

Indianerhytten. Svend Johansen solgte bil-

letter; hinkede rundt og skjulte sig når folk grinede eller gav luft for deres forargelse.

Høeg forstod.

Hans egen brostensforsigtighed og københavnske småborgerligt artige embedsmandsopdragelse strakte ikke til i Jyllands stærke luft.

Sådan var det også med disse malere. På med masken. Den frække franske. Forarg, trods fordommene! Lad folk skælde ud. Jo mer jo bedre. Dysmorfisme! Bravo!

Var de beslægtede, de to oprør. Høegs imod den pertentlige københavnske stueluft og malernes imod den akademiske tradition.

For mig betød det røre i andedammen.

Vi indbød de unge kunstnere til at udstille deres arbejder i Århus Kunstforening.

Andedammens vande piskedes til bølger. Vrede og forargelse hos presse og publikum. Men vi vakte folk af deres dvaletilstand overfor billedkunst. Man fik noget at snakke om, skændes om, skælde ud over.

Min bror Henrik og jeg blev enige om at købe nogle af de billeder de stakkels fattige

malere slæbte over til Århus, og vi fik også andre til det.

Prøve hvordan de så ud i vore stuer; de var lette at pille ned hvis vi ikke holdt ud at se på dem.

At det kom til at gå anderledes, at disse billeder kom i højsædet kunde vi ikke ane.

Naur kom over med kunstværkerne. Han var sine kammerater en god kammerat. Fik vore indkøb placeret jævnt fordelt og tog ikke selv først.

Ingen af de andre kom over til Århus første gang.

Modtagelsen i Århus, trods pressevrede, var opmuntrende.

Ved hjemkomsten aflagde Naur rapport, at det var venligtsindede mennesker derovre og de havde oven i købet købt!

Han delte penge ud til højre og venstre og fortalte at man gerne vilde se dem igen.

De kom igen. Århus blev så populær at Grønningeudstillingerne i nogle år holdtes først i Århus, før københavnernes fik dem at se.

Naur var deres faste arrangør – og han logerede på vort gæstekammer. De andre fik mod til at vove rejsen. William Scharff og Ingeborg kom på Naurs anbefaling til at afløse ham på gæstekammeret. De var så fattige sagde han.

Kai Nielsen, som efter Naurs mening var den virkelige stifter af Grønningen, måske sammen med Harald Giersing, så vi desværre aldrig i Århus og han forlod Grønningesammenslutningen da han vel havde fået den i gang. Giersing kom derover og indlogerede sig hos sin kusine Paula Broge. Mogens Lorentzen holdt til hos sine venner borgmester Drechsels.

Efterhånden indleddedes udstillingerne med festlige aftener i de venligtsindede hjem.

Det varede ikke længe før vi skillingede sammen til at bygge en udstillingsbygning, og da den blev indviet gik det for alvor løs. Den frie Udstilling lugtede lunt og blev også inviteret.

Ligeså Per Krohg, og Willumsen.
Forargelsen vedvarede.

Scharff udstillede et abstrakt billede han kaldte "Skovinteriør".

Det var at gøre nar af folk.

Værre blev det da Lundstrøm udstillede pakkassebilleder – et enkelt af dem endog med håndsving!

De besindige fra museet, fru Weis og overlæge Tage Hansen, fandt det påkrævet at indkalde til medlemsmøde i Århus Kunstforening.

Jeg fik min' ven August Goll, politimesteren, til at være dirigent.

Tage Hansen foreslog at Kunstforeningens bestyrelse udvidedes med to medlemmer; de skulde være af moderat tilsnit og skulde påse at der også toges hensyn til den konservative del af foreningens medlemmer.

Herligt møde – det endte med at jeg nedlagde mit mandat og stiftede en ny forening, Foreningen for Nutidskunst.

Kunstforeningen sank derefter tilbage i dvaletilstand mens den ny forening masede på og blev ved at lave morsomme udstillinger.

Musik fik vi også med. Det anbefaledes mig at få prosekter Gregersen ind i bestyrelsen for at give os koncerter i tidens musik. Det blev hans indledning til at tumle med byorkester og Thomas Jensen.

Der skete mange ting. Dagbog førte jeg ikke. Det er sammenrodet, uden kronologi, det jeg husker.

Carl V. Petersen, de unges ridder uden frygt og dadel kom over og hjalp os med foredrag. Synderlig veltalende var han ikke og svært er det at forklare kunst. I kunstbygningen prøvede han på det en aftenstund.

Jeg havde håbet det vilde blive lidt livligere om han til middag før foredraget, hjemme i Havnegade, fik et par glas eller tre.

Desværre – resultatet blev en skuffelse. Øh, bøj – folk gik hjem lige så kloge som de kom.

Han var indlogeret hos os og delte værelse med Naur som døbte ham Pudsepetersen på grund af mærkelige lyde der ledsagede hans morgenlige renselse af luftorganerne.

Naur har malet et glimrende – omend no-

get flatteret – portræt af ham, efter studier in natura når han stak sine stikkelsbærhårede stankelben ud af sengen om morgenen og stak ho'det ud ad vinduet for at studere vejret.

På portrættet er han fuldt påklædt, men det er lykkedes Naur at vise at der inden i bukserne ikke var kød på benene.

Bortset fra foredragene viste han fin vurdering af vore unge malere.

Giersing beundrede han og fortalte os at han i sommer havde været i Sorø hvor Giersing havde malet nogle meget smukke landskabsbilleder og skovbilleder.

Han var ret kritisk over for både Mogens Lorentzen og Naur. Den første fandt han for tynd, den anden for letkøbt.

Bedre gik det med foredragene, mange år senere, engang Poul Henningsen indledede en diskussion om kunst i lokalet på Kannikegade.

Gelsted var med; han var indlogeret på "Royal" og befandt sig godt.

Så vidt jeg husker spiste vi et let måltid hos os på Gadesvej, hvor vi nu boede, og drog i samlet flok til Kannikegade.

I Århus i de dage havde vi en forbenet klassiker, rektor Larsen, som ikke var kommet længere end til Fidias. Han var meget overlegen, ikke anende at Gelsted var blandt tilhørerne og måske heller ikke at denne var en langt finere græker end han selv.

Rektoren blandede sig i diskussionen og nedsablede os ved at citere H. C. Andersens eventyr om Kejserens nye Klæder.

Det var naivt, men sådan er skolelærere, de har det sidste ord når de gør sig vigtige i klassen.

Op sprang Gelsted, ildnet af den stupide modstander.

Om man ikke måtte bede sig fritaget for at høre om den tissevåde knægt.

Oh han tilføjede at skulde det times ham at sætte afkom i verden var der eet sted hans børn ikke skulde opdrages. Det var hos rektor Larsen. Udsmykket med motiveringer af temmelig foragtelig art. –

Som sagt, Den frie Udstilling følte sig også tiltrukket.

Vor senere så berømte kunstgesandt Erick Struckmann indledede denne sin karriere med at føre de kære frie udstillere over til det fjerne Århus og takkede os indfødte ved bægerklang for vor strålende gæstfrihed og enestående kunstforstand.

Vi kender ham. Festlig skamros i højstemt humør.

Nogen har sagt man kan ikke smøre for tykt på når man lefler for kongelige.

Borgerlige griner ad det når de bliver skamrost; synes manden er idiot, men bliver ikke fornærmede.

Jeg husker bedst at Utzon-Frank var med da De Frie udstillede. Han blev gæst i mit hjem. Kom igen da vi havde indrettet vor ny sommerbolig i Skåde med bassiner og staudebede. Hans yndige Afrodite blev sat til at spejle sig i vandet og han selv blev sat til at lave buster af børnene.

Begeistret fortæller, om renæssancens kunst og om Florens.

Donatello elskede han. Han forærede mig en bog om Donatello, med billeder.

“Kunstens kilder” skrev han i bogen, med sin dedikation til mig.

Herhjemme var alt ad helvede til.

Kai Nielsen, hans gamle kammerat, havde stræbt ham efter livet; prøvet at lade en tung sten dumpe ned i hovedet på ham fra et stillads. Kai befandt sig oppe på stilladset, Utzon-Frank nedenunder. Et tilfælde han endnu var i live.

Kongen var det også galt med. Afslog i sin tid Utzons andragende om tilladelse til at gifte sig før han var tyve. “Fa’en’edemig godt gjort”.

Akademiet. En værre samling idioter!

Den samme yndige sommer Utzon-Frank modellerede børnene holdt Poul og Dit ferie hos os. Sigurd Swane kom også på besøg, og Naur. Fuldt hus.

En af dem blev installeret i lysthuset med det sjældne navn Perkentavlen (opkaldt efter en slags keglespil, herremænd i gamle dage indrettede i lysthuse i deres parker). Utrygt

at sove bag uaflåset dør. Barrikaderet af havebænke følte den slumrende sig dog sikret mod røvere og voldsmænd.

Sigurd Swane var den af Grønningens folk hvis maleri jeg først fandt behag i.

Skønt det var det usædvanlige jeg længtes efter (på den omtalte generalforsamling i Kunstforeningen forsvarede jeg vore bizarre udstillinger ved at erklære at Charlottenborg efterhånden var møgkedelig) og skønt Sigurd Swanes motiver var de gammelkendte landskabelige, omend behandlet på friskere facon, var det nok denne friskhed der tiltrak mig.

Jeg havde efterhånden ikke så få af hans billeder. (Han bortsolgte engang sit "rest-lager" på en auktion og derfra hjembragte jeg en halv snes stykker; de gik for små penge.)

Min ven, Ejnar Falk-Jensen, kyndig kender af international kunst, gjorde mig lidt ked af det ved at sige at han foretrak de franske impressionister for Sigurd Swanes blege efterligninger.

Andre danske malere fandt jeg efterhånden interessantere end Swane, men enkelte af

hans tidlige billeder havde dog stadig noget at sige mig.

Hans "Moder og Barn" i overnaturlig størrelse prydede en tid en af vore vægge. Jeg skænkede det til Statens Museum for Kunst, medlem af Peter Hertz' Komité der forsynede museet med moderne billeder Karl Madsen ikke vilde købe.

Han var en mærkelig blanding, Sigurd Swane. Den brede pensel brugte han og glødende digte skrev han. Hans fremtoning var asketisk ligesom hans appetit. Kun frugt spiste han og kun vand drak han. Ryge gjorde han heller ikke.

De drillede ham, hans kammerater, for hans sarthed.

Ham måtte Naur også dele værelse med, og omend det denne gang var Swane som gjorde bemærkninger – han bebrejdede Naur hans uappetitlige måde at børste tænder på – fik Naur det drejet hen til at det at børste tænder var som at træde på Swanes sjæl.

Drilleriets højdepunkt nåedes på en af vore aftenlige spadsereture hvor Swane gik ved

siden af min søster som havde slynget et overstykke over skulderen. Det blev opdaget at Swane gik og holdt i det løse overstykkeærme og kammeraterne bad ham forarget om at holde op med sine uterligheder over for fru Wiedemann.

De grovkornede drillepetere undte ikke vor verdensfjerne asket denne sarte måde at vise ømhed på.

Sigurd Swane's afsky for mad fortalte han os om engang, nogle år senere. Han ringede på en aftenstund for at aflægge os en lille visit. Han var på cykeltur rundt i landet. Vi sad netop og skulde have et æble inden vi gik i seng og tænkte os det just var noget for ham.

Han havde dog indtaget sin daglige ration af fødemidler, sagde han, og forklarede os at på ture som den han nu havde begivet sig ud på medbragte han en lille pose svesker. En sveske nu og da var alt hvad han trængte til. Ganske naturligt kom vi ind på at spørge ham om han da aldrig spiste almindelig mad som andre mennesker.

Han indrømmede at han engang havde ladet sig nøde til at smage på noget plukfisk som de andre fik til middag.

“Men jeg måtte skam gå ud og spytte det ud.”

(Højt bedaget har Sigurd Swane afsløret – ved at reklamere med de 5 Svaner – at han i sine ægteskaber overvandt sin sarthed og nød kærlighedens stærke kost (forhåbentlig uden plukfiskens efterfølgende kvalme).

I sin omflakkende sigøjnertilværelse hører vi at han har forladt den bløde seng og sover på et bord.

Det passer godt til vort billede af ham fra hans ungdom.)

Mærkeligt, ingen af malerne fortalte os om deres studier i udenlandsårene. Hvem der havde inspireret dem.

Ja, Scharff talte om Kandinsky.

Kubisme blev et slagord.

Men intet tilsvarende Utzon-Franks begejstring for renæssancen hørte vi fra malerne om deres kunstneriske oplevelser.

Naur fortalte om sit logement hos en parisisk Penelope og hans – som det viste sig – ubegrundede frygt for hendes uventet hjemvendende Odysseus' vrede. Men ikke et ord om Cézanne hvis badebilleder bl. a. han dog var inspireret af.

Harald Giersing var den som bedst havde forstået Cézanne siges det nu.

Rude og Lundstrøm havde fået Picasso alvorligt "op under neglene" (som Utzon-Frank plejede at sige om "inspirationer").

De selskabelige sammenkomster i de venligtsindede hjem bød ikke på lejlighed til diskussioner. Ingen krævede forsvarstaler af dem for deres revolutionære præstationer. Behageligt måske for de unge mennesker at kunne slappe af og være fri for de evindelige forargelser. Hyggeligt at sludre formålsløst.

Det morede os at Giersing hviskede om Høeg's junoniske Inga at det måtte være sært at være gift med en domkirke.

Hans egen søde Besse var unægteligt gjort af spinklere materiale.

Vi besøgte dem en sommerdag, Besse og

ham, i Svanninge bakker, Broges og vi, på en biltur. Overraskede dem i letteste påklædning i det dejlige vejr, Harald i tyndeste lærredstøj.

De drev, og nød livet. Male gad han ikke; det var ham den største overvindelse at tage fat på et billede. Var det begyndt, måtte han blive ved, og man vidste aldrig hvad der kom ud af det før man var færdig.

Vi fik lidt klude på dem og slæbte dem med til Fåborg til passiar omkring et aftensbord.

En anden gang løb vi på Giersing på en udstilling i Den Frie, hvor han havde en væg fuld af sine dejlige sorte billeder.

Warla forundrede sig og spurgte ham hvorfor de alle var så sorte.

“Nå, hvad,” sagde han, “den ene farve kan vel være lige så god som den anden.” Han havde netop noget sort farve, det kunde han jo lige så godt se at få brugt, forklarede han nok så spøgefuldt.

Giersing var ikke noget for øjet, efter min mening. Nærmest grim, med det underlig

sorte negerhår og den kedelige mund. Men han var jo interessant, åndrig, vittig og meget musikalsk. Damerne talte om hans smukke øjne.

Vor hjemlige glæde forstyrres når fremmede besøger os. Per Krohg, pariseren, med sin dansepartner-kone, havde jo slået sig ned i Oslo og vakt forargelse med sine billeder. Dem fik vi også udstillet i Århus, og jeg købte et par af dem, rædsomt dyrt, sammenlignet med hvad de unge danske venner fik for deres malerier. Men han forklarede at han solgte så få billeder at han var nødt til at tage en høj pris for dem.

I mit hjem viste jeg ham med stolthed Poul S. Christiansens vikingebillede "Rollo" som jeg på William Scharffs foranledning havde købt af maleren, i dyre domme. Per Krohg så ikke noget i det, det var "tjedeligt", syntes han. Det gik op for mig at vore hjemlige produkter, hvadenten de er udsprungne af oprindeligt talent eller inspireret af udenlandske idealer, ikke fremkalder nogensomhelst beundring hos fremmede. Det kom til at

stå mig klart at vor kunst er en national kunst som vi selv må glæde os over men ikke kan vente at udlandets opmærksomhed fæster sig ved.

Turister kan lide den lille havfrue og måske H. C. Andersens høje hat. Stevns fresker ser de ikke. Kunstkyndige udlændinge som f. eks. Per Krohg gouterer hverken det ene eller det andet.

(Ved besøg i Oslo efter at Vigelandsparken og det nye rådhus var færdige konstaterede jeg at nutidskunst i Norge er lige så "national" som vor egen. Jeg rystede på hovedet af al det postyr, fandt det overflødigt og for alvor "tjedeligt".)

Det kom Johannes Bjerg for øre at jeg havde købt Utzon-Frank's "Afrodite" og nogle statuetter. Han tog natbåden til Århus og tilbød mig "Abessinieren". Vi snakkede frem og tilbage i dagens løb og i bilen, da jeg om aftenen kørte ham til damperen, handlede vi og jeg fik "Abessinieren" og fire statuetter.

“Abessinieren” er lavet i Paris. Bjerg brugte en model som af sig selv stillede sig op med benene over kors, sådan som Bjerg modelerede statuen.

Han tjente til livets ophold i Paris, indtil han fik “Abessinieren” færdig, ved at spille i totalisator på væddeløbsbanerne. Megen tid tog det ham at studere væddeløbsresultaterne og lære hestene at kende. Det hjalp ham nok at han tilbragte sin barndom på landet. Han holdt altid på favoritterne. Lidt men sikkert; han havde ikke råd til at tabe indskuddet. Nervøs tilværelse.

Niels Pedersen købte senere hans lødige modne arbejde: “Den svangre”, slebet granit. Det var måske hans to bedste arbejder der havnede hos os. Han følte sig hele livet stærkt knyttet til os i venskab og taknemlighed.

Det passerede engang ved efterårstid at vi havde en sammensat udstilling. Jeg var græsenkemand, kone og børn i efterårsferien i København, Naur og Karen boede hos mig i Skåde. Jeg kom hjem en dag med 3 billed-

huggere til middag. Utzon-Frank, Johannes Bjerg og Jean Gauguin. Uforsigtigt. Malere er godmodige, fornøjelige omend drillesyge måske, billedhuggere hader hinanden.

Naur var en god ven af Kai Nielsen og derfor ikke noget for d'herrer Frank, Bjerg og Gauguin.

Efter at middagen var spist og kaffen drukket kom whisky og sodavand på bordet og stemningen steg. Dog, Bjerg sad med lukkede øjne i en lænestol og holdt sig med hånden på pandehåret. Han havde ondt i maven. Det var blindtarmsbetændelse. Jean blev hurtigt pløret, som sædvanligt.

Det var skulptur der drøftedes.

Naur tillod sig at snakke med og kom med nogle postulater om reliefvirkning. Det var vist noget han havde fra Kai Nielsen.

Hvor indbyrdes uenige vore 3 billedhuggervenner var kastede de sig over den ulykkelige Naur, selv Bjerg kom der liv i.

Jeg var helt flov på den lille Karen Naurs vegne. Hun sad inde i spisestuen og kiggede ud i haven. Døren stod åben ind til os i dag-

ligstuen. Hun kunde ikke undgå at høre hvordan hendes mand blev skældt ud.

Han skulde ikke komme her og lufte Kais teorier.

Det vilde ingen ende ta'. Jeg brød ind. Nu var det nok, de måtte hellere se at komme ind til Århus inden det blev for sent.

Bjerg og Utzon-Frank hankede op i den let dinglende Jean Gauguin, ud ad porten forsvandt det nette trekløver. Der var fem kilometer til byen gennem skoven.

Naur fik den forskræmte Karen i seng og ro sænkede sig.

Uglernes tuden hørtes fra skovbrynet.

Om arbejdsgiverforening og havneudvalg etc.

I 1914, i krigens første dage var det spændende at høre Niels Pedersen fortælle om de store forretninger Korn-Kompagniet gjorde. Deres afdelinger i bomuldsdistrikterne i U.S.A. fik ordre til at købe alt hvad de kunde skaffe af bomuldsfrøkager, og Chr. G. Hansen som var sjælen i Korn-Kompagniet lod mæglere fragte alle de skibe de kunde få fat på. Over hundrede skibsladninger bomuldsfrøkager solgte Kompagniet. Alle lande i Europa var købere. Tyskland også. Skibene blev fragtet til at sejle bomuldsfrøkagerne fra New Orleans/Galveston til europæisk havn. Destination at opgive når skibet nåede en eller anden havn på denne side af Atlanterhavet.

Kun en eneste gang gik det galt. Et af C. K. Hansen's skibe havde ordre til at anløbe Skagen for ordre. Skibet kom inden for

tremilegrænsen – og der var udførselsforbud for foderkager!

Skandale og bøde, både til skib og Korn-Kompagniet. Overtrædelse af landets love – unddragelse af nødvendige råstoffer for landbruget!

Chr. G. Hansen trak på skuldrene, men det sved til ham. Han blev betragtet som lidt af en landsforræder.

Johan Hansen, rederen, måtte også stå for skud. Det gik vist ud over en dannebrogorden!

Efterhånden for besværligt for Chr. G. Hansen at ordne alle disse forretninger fra Århus besluttede han at forlægge hovedkontoret til København, hvor Kompagniet i forvejen havde en afdeling.

Chr. G. Hansen's direktørbolig på 1. sal over kontoret i Havnegade blev ledig og blev mig tilbudt. Flot lejlighed med store værelser. Det var fristende at komme væk fra kulstøv, men dyrt. 2000 kr. per år med varme. Spanien nr. 1's førstesal kostede kun 1000 kr. om året. Betænelighederne overvandt, jeg flyt-

tede til Havnegade, og min bror Henrik overtog førstesalen i Spanien 1.

Desværre overtog jeg også et af Chr. G. Hansen's hverv, formandsstillingen i Foreningen af Arbejdsgivere i Århus og ved Århus Havn.

Et vanskeligt kedsommeligt hverv der bestod i at lede forhandlingerne med fagforeningerne og lade sig slæbe med til at imødekomme arbejdernes krav om lønforhøjelse under krigens dyrtid. Daglønnen var steget fra 2 kr. til 4 kr. fra jeg kom i lære i 1896 og indtil krigsudbruddet 1914, og nu vilde de ha' mer.

For os handlende spiller det ingen større rolle om vi skal gi' lidt mer eller mindre i løn, vore udgifter til arbejdshjælp er ringe. Den eneste industrimand som gerne så at arbejderne tjente noget var Otto Mønsted. "Giv dem en ordentlig løn, ellers kan de ikke købe min margarine". De andre industrielle himlede op – og købmændene var ikke et hak bedre.

Jeg havde mest lyst til at gi' efter og lade arbejderne få lønnen forhøjet efterhånden

som varepriserne steg – men det måtte jeg ikke. Der skulde pruttes og tærskes langhalm på hver toøre.

Når arbejderne kom med deres krav om forhøjelser (og det gjorde de med korte mellemrum indtil en pristalsregulering blev gennemført) indleddes forhandlingerne med møder i Århus. Fagforeningens formand, havnearbejder Valdemar Petersen, motiverede kravene med tungefærdighed. Prøvede også på at forskrække os lidt med ukvemsord og vrede. Han havde et dårligt øje, det ligesom hang lidt ud af hovedet på ham; det forstærkede hans let truende holdning.

Selvfølgelig forlangte han mere end han kunde tilkomme og møderne var resultatløse.

Vi måtte over til hovedorganisationerne.

Parterne trådte sammen i Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforenings elegante hus i Vester Voldgade. Det første møde blev holdt på højtidelig vis i den store sal. Arbejdsgiverforeningens udmærkede kontorchef Agerholm ledede mødet med udsøgt elskværdighed og koncis veltalenhed, den smukke glatbarberede

mand med sit anstrøg af skuespillerydre og -tale. Modparten replicerede. Det var den berømte arbejderfører Lyngsie med det velkendte, skæggede ansigt og de tykke brilleglas – som gav hans nærsynede blik et fraværende maskeret udtryk.

Efter disse baslemanger (som minder om det 17. århundredes slag i Flandern hvor Ludvig XIV's generaler og de engelske generaler red frem foran opstillede hære og høfligt svang de fjerbuskprydede hatte for hinanden før kampen) forskansede parterne sig i hver sit lokale og Agerholm søgte at forlige striden og finde et for begge parter acceptabelt kompromis ved skiftevis besøg i de to lejre. Det måtte ikke gå for hurtigt, natten skulde tages med, helst to nætter, før enighed nåedes. L'hombre var den sædvanlige adspredelse i min lejr, lige-ud spilledes i den fjendtlige skanse. I den grå morgen vaklede de trætte stridsmænd hver til sit mens spurvene i fred og ro pillede hestepærer fra hinanden før dagens trafik fordrev dem fra kørebanen.

Forligsmanden var ikke opfundet endnu så vi havde smukt at enes til sidst og kampen afsluttedes i den store sal med sluttaler af de højeste herrer.

Trods kamp og kæften op følte Valdemar Petersen og jeg os i virkeligheden som venner. Det var os to der dirigerede, vi var ligemænd. Han købte sine kul hos mig; kom ind til mig i mit privatkontor og fik en cigar og slog en sludder af når han kom op og betalte sin regning. – Han holdt sig for god til at handle i arbejdernes brugsforening, han støttede sin kollega Kampmann.

Jeg kan huske at vi engang havde et lille fagligt mellemværende som skulde afgøres ved voldgift i Århus. Vi enedes, Valdemar Petersen og jeg, om at være voldgiftsmænd og udpege Aug. Goll til opmand.

Goll bad parterne udvikle sagen for ham. Det begyndte sagligt, men endte med at Valdemar Petersen og jeg brugte sprogets værste gloser (det hørte med til rituallet). Goll rystede på hovedet: “når argumenterne holder op begynder injurierne”. – Han fandt dog den rette

løsning, Goll, og mødet endte i fred og fordragelighed med en let frokost, godt med sild og snaps.

I løbet af krigen steg daglønnen til 10 kr. og den blev ikke sat ned.

I dag er arbejderstanden herre i Danmark. Den har sat sig til bords, og den spiser.

Det må gå os andre som det kan.

I krigsårene var en udvidelse af Århus havn blevet færdig, men havnen kunde ikke tages i brug før der var lagt jernbanespor. Der var uenighed mellem Havnen og Statsbanerne om hvor mange spor der skulde lægges og hvem der skulde betale dem.

Foreningen af Arbejdsgivere ved Århus havn rettede en henvendelse til Århus byråd om at indvælge en repræsentant for importørstanden i havneudvalget for at hjælpe med at få en ordning med D. S. B.

Byrådet efterkom henstillingen, og jeg fik sæde i havneudvalget i 1916. Noget nyt for mig igen. Halvt praktisk, halvt politisk.

Havneudvalget er et af byrådet udpeget særligt råd som styrer havnens sager.

Borgmester Drechsel den kongelige borgmester (dette er før den folkevalgte borgmester tog styret) er født formand for havneudvalget og møderne holdes hos ham.

Fire mænd bestod havneudvalget af – 2 socialister og 2 borgerlige. Den eksekutive leder, havneingeniør Vedel, havde planlagt den nu fuldførte udvidelse og havde glemt at sikre sig, inden udvidelsen blev vedtaget, at D. S. B. vilde planlægge og bekoste de for havnens trafikering nødvendige jernbanespor. Vedel henvendte sig først til D. S. B. da havneudvidelsen var godt igang – eller måske endog færdig – og blev højst forbavset – nærmest fornærmet – da D. S. B. svarede at de med fornøjelse skulde projektere spor anlæget og udføre det – for havnens regning.

Vi var to ny “borgerlige” i havneudvalget, ingeniør Bech og jeg – uerfarne med politisk tovtrækkeri – vi kom ingen vegne med de 2 “socialister” – Jakob Jensen, den senere folkevalgte borgmester, og en brav arbejds-

mand – vi skulde jo ikke tro vi kunde komme og spille raske. De holdt med Vedel. D. S. B. skulde rette sig efter Vedel's sporplaner og betale sporene. – Drechsel vred sig og sagde ikke noget.

Bech og jeg fandt havnens standpunkt uholdbart og vilde ha' vi skulde give os, men vi kunde ikke gennemføre det uden Vedels hjælp og ham kunde vi ikke røkke. Høflig, kølig, stædig. Han var en personlighed, søn af den højt ansete departementschef Vedel. Hans mor havde været gift – i sit første ægteskab – med forfatteren af "Fantasterne", den mærkelige mand Hans Egede Schack. Det er hende, den smukke kvinde, der er fotograferet sammen med Schack, den unge mand med det ulykkelige ansigt på billedet, der er gengivet i Schacks nys udgivne efterladte bog.

Han kom til Århus-embedet direkte fra Amerika – jeg fik med ham at gøre allerede da jeg var lærling. Vi havde solgt havnen nogle jernplader og dem skulde jeg aflevere til Vedel på vejerboden hvor han skulde kontrollere vægten. Chefen vilde have lidt at vide

om ham da jeg kom hjem fra vejerboden, ny embedsmand, lige hjemkommet fra USA og med en amerikansk kone. Dengang havde han jo endnu nyhedens og friskhedens interesse. I årenes løb blev han lidt forslidt og lidt luvslidt, lidt foroverbøjet, humørforladt, korrekt – stædig – mon maven ikke var lidt sur?

Hvad skulde vi gøre. Vedel dominerede os. Han vilde ikke gi sig. Uhørt at havnen skulde betale for sporene som D. S. B. skulde bruge til befordring af varer som de fik betaling for at sende ud i landet. Det var det rene drilleri. Man måtte jo få medhold i ministeriet og rigsdagen: Det gjaldt blot om at fastholde sin vægring.

Jeg snakkede med Drechsel og han gav mig ret. Vedels standpunkt var urimeligt – han indså det var umuligt at tvinge statsbanerne – men bruge sin stemme i udvalget, det vilde Drechsel ikke.

Til slut foreslog jeg Drechsel den udvej for at få sagen til at glide at vi skulde afskedige Vedel og antage en mere smidig mand som hans afløser. Hvis Drechsel vilde

være med til det kunde vi gøre det med hans stemme og de 2 borgerlige stemmer.

Drechsel vred og vendte sig. Det kunde man dog ikke gøre uden at ministeriet godkendte det i forvejen. Nej, men lad os så tage over og tale med Hassing Jørgensen om det. Det gik Drechsel med til. Om ikke andet, tænkte han vel, kunde det jo ikke være af vejen at få en lille tur til København.

Det var i Fredericiagade i de dage at rigsdagen havde til huse; vi traf ministeren i rigsdagen og forebragte vort ærinde. Ja, det måtte vi da selv om, han skulde ikke gøre vrøvl hvis vi blev enige om at afskedige Vedel.

Det blev der nu ikke noget af. Vi snakkede med Jakob Jensen om det – og han sagde – nok så diplomatisk – hverken ja eller nej.

Men Drechsel kunde ikke bekvemme sig. Det var jo en alvorlig sag, han vilde få meget vrøvl, hvad vilde den søde amerikanske fru Vedel sige, næ – han kunde skam ikke.

Det måtte vi opgi' – men til gengæld fik vi gennemført at havnen accepterede stats-

banernes forslag. Sporene blev lagt som D. S. B. vilde have dem, fire spor – og ikke kun tre spor som Vedel vilde nøjes med – og havnen betalte regningen.

Udvidelsen af Århus havn blev gjort færdig og taget i brug.

Det var ikke den eneste gang jeg havde foretræde for Hassing Jørgensen i hans minister-tid. Sportsforeningerne vilde lave et stadion i Århus, jeg husker ikke, hvordan jeg kom med i det. Høeg havde projekteret en dobbelt sportshal, tennis i den ene ende, gymnastik i den anden, søjlegård i midten med bassin.

Hvor kom pengene fra? Jeg husker at jeg foreslog direktør Lausen fra Oliefabrikken, som var formand for udvalget, at give 100.000 kr. At han lod til at være fornærmet over min dristighed, samtidig dog vistnok smigret over min vurdering af hans kår.

Den gamle hovedbanegård i København var nedrevet eller stod for nedrivning. Høeg

Hansen vilde gerne have fat på de store træbuer der dannede banegårdshallen. Deputation til Hassing Jørgensen, hvori jeg deltog. Han forærede os dem, og hallerne blev opført.

Hassing Jørgensen tog praktisk og uden kontoriusseri på tingene. En behagelig mand at forhandle med.

Han traf engang en beslutning som overraskede min bekendtskabskreds. En sommerdag var vi i et par automobiler stoppet op i Hjørring på vej til Lønstrup for at feriere. En af selskabet købte en ny avis i en kiosk, studsede ved læsningen – og gav os lov at gætte tre gange hvem Hassing Jørgensen havde udnævnt til generaldirektør for De Danske Statsbaner.

Det forekom os alle utroligt at valget var faldet på den af vor kreds ret ukendte Århus-sagfører Andersen-Alstrup. Vi begreb ikke hvilke kvalifikationer han havde til en så krævende stilling – og fandt for øvrigt aldrig ud af om han gjorde fyldest.

Jeg fik Høeg Hansen ansat som arkitekt ved bygning af administrationsbygningen i den ny del af havnen.

Jakob Jensen, i sine unge dage "uddannet" som murerarbejdsmand på Møls, måtte naturligvis give sit besyv med om den projekterede bygnings udseende.

Den var for moderne for ham.

Fik ham dog med på at når man ansatte en arkitekt, måtte man lade ham stå for det arkitektoniske; det var hans ansvar.

Blandt venner

HØEG HANSEN'S "domkirke", som Giersing kaldte hans kone, var norsk og hed Inga. Hendes landsmandinde Cally Monrad var gift med Gerhard Stilling. Gerhard gik i fjerde da jeg gik i første klasse i Latinskolen. Året efter kom han i handelslære i Horsens, så til udlandet og kom hjem med en tysk kone i 1901 og fik plads i Trælasthanhandelen hvor hans far var direktør. Jeg kom ham på nærmere hold da han flyttede ind i en villa i Risskov, nær ved mine forældres hus. Familien kendte hinanden. Mine søstre holdt af hans søde tyske svigermor og nette unge tyske svoger.

Gerhards kone fik tvillinger, blev syg, og da hun omsider kom sig rejste Gerhard med hende til Holmenkollen for at få hende helt rask.

Der blev han indfanget i Cally Monrad's garn. Hun indtog inden længe pladsen ved Gerhards side, og den søde tyske kone blev sendt hjem til Tyskland med sine tvillinger.

Den norske Cally og den norske Inga fik deres mænd gjort til perlevenner.

Gerhard hørte til den beundrende type. Hver af Høeg's fandenivoldske djærvheder var guldkorn.

Djærvheden var dog tyndhudet. Let skræmt og genert og ikke helt sikker på sig selv var Inga og Gerhard ham nyttige. Ingas urokkelige ro hjalp ham ind ad døren hos Golls og Drechsels, og Gerhard befæstede hans ry som den vittige og geniale djævleblænde.

Vi var alle med i kredsen af velvillige over for den moderne kunst, og yderligere sluttede vi en hjemlig beundrende kreds om Callys sang. Hun henrev Goll og mig, så vi faldt i hinandens arme og drak dus. Hun, den strålende kunstnerinde – og aftenwhiskyen – løftede os højt i poetisk stemning.

På sit norske henrev hun os:

*Venus, sjænk mig en gnist af din evige
flamme,
lad mig brænde til aske – i elskovens glød –*

eller i svagt bølgende rytmer om det dejlige
alfeland. Når hun sang den, løb tårerne stille
ned ad Høegs kinder.

Jeg sagde før at Ingas ro hjalp Høeg ind
ad døren hos Golls og Drechsels.

Goll var politimester i Århus, Drechsel
borgmester. Deres navne blev tit nævnt i sam-
me åndedræt, både af den *beundrende venne-*
kreds og af den del af borgerskabet, der for-
argedes over deres ukonventionelle facon.

Goll omkring ved 50 da den store krig ud-
brød i 1914. Drechsel 56. Jeg var midt i tre-
diverne dengang, ved at blive lidt mere
voksen. Aldersforskellen spillede ikke længere
nogen større rolle. Jeg gled ind i kredsen.

Liberale, frisindede mennesker var de, for-
friskende i det småborgerlige milieu.

Men selv i den frisindede lejr er folk jo
forskellige. Goll og Drechsel var meget for-

skellige. Mon man ikke kan sige at Goll var stoiker, Drechsel epikuræer.

Goll tog livet som han fandt det. Blodrig og foretagsom studerede han sine medmenesker, omgikkes høj og lav, skrev studier over Shakespeares forbrydertyper, soldede på byens småkipper med jævne håndværksfolk og sked hul i lukketider, fremragende dommer med en meget klar hjerne.

Af ydre var Goll af baroktypen. Stærkt ho'de med kraftig hårvækst; en fortygget cigar mellem de noget fremstikkende fortænder. Kroppen meget tæt. Ved bægernet om aftenen leende, gestikulerende – altid væltende sin whisky så bordet flød. (Et evigt springen efter viskestykker, lommestørklæder forslog ikke.) Motion kendte han ikke noget til. Han spadserede til sit kontor, det var alt; hatten ned i panden, cigarstumpen i munden, forjaget, forsinket, gnaven, lidt ondt i ho'det måske, hvis natten havde været drøj (han var aldrig til at drive hjem). Men klar i hjernen såsnart han tog fat på dagens gerning. Et ypperligt ho'de.

Drechsel kunde man vist som sagt kalde Epikuræer. Et nydelsesmenneske. Ikke just det man i dag forstår ved ordet epikuræer, en gourmand, skønt han også elskede mad og drikke. Men i den græske betydning, en kølig, forfinet æstetiker. Han nød at kunne skrive smukt dansk – kun folk fra indenrigsministeriet kunde forme et brev, sagde han. Elskede Henrik Pontoppidans bøger, nød at færdes i naturen. Han fandt overtro latterlig med samt ideologier og religiøse dogmer. Slog sig til tåls med det han selv fattede og lod resten ligge.

Drechsels ydre var i rundbuestil. Det tog jeg som tegn på at han var i ligevægt. For selv om han tog for sig af retterne når der blev budt ham plads ved et godt bord var det dog ikke hverdagskost. En embedsmands beskedne budget skal nok sætte en skarp grænse for ødslen med mad og drikke.

Vi gik fodture sammen nogle år i træk, i påsken, Drechsel, Høeg og jeg, og skønt han skældte ud over at jeg med mine lange ben og lange skridt slap billigere end han med

sine korte ben og mange trippende skridt, fulgtes vi dog godt ad. Det var sværere at få ham og Høeg til at følges. For Høeg foretrak stier og markveje hvor viben slog ned i ho'det på os med skrig og vingesus når vi kom dens rede for nær, mens Drechsel vilde blive på landevejen med dens kilometersten så man kunde holde regnskab med afstanden fra sted til sted og hvor mange minutter vi brugte per kilometer.

Lidt jagt gik Drechsel heller ikke af vejen for selv om skydefærdigheden var ringe. Jeg husker en klapjagt hos en skovrider i en plantage på viborgkanten at Drechsel skød en fasan. Tilfredshed stod at læse i hans ansigt men jeg havde set det var en høne og de måtte ikke skydes. Efter såten afleverede han stolt sit bytte og blev forbavset over at de andre lo og hånede ham.

Vi kørte derfra efter at jægerne havde holdt frokost på deres medbragte lommemad og skovrideren havde oplæst formiddagens jagtresultat. Drechsel var lidt stille men da vi havde kørt lidt sagde han : Den blev dog talt med.

Vi tog til Palstrup og var på en lille klapjagt næste dag. Fik en dejlig middag og fordrev aftenen med passiar og kortenspil. Inden vi skulde i seng ved midnatstid syntes Drechsel vi blev lidt brødflove. Damerne var allerede gået op og pigerne var gået i seng. For ikke at forstyrre listede vi os forsigtigt ud i spisekammeret og fandt det fuldt af herligheder, beregnet på morgendagens frokost. Drechsel fandt et dejligt koldt andelår og spiste det med fingrene med god appetit.

(Det blev fortalt, fra landsudstillingens dage i 1909, hvor Drechsel sammen med postinspektør Bergsøe stod for festarrangementerne, at de to herrer dagen før hvert stort festmåltid lod sig servere et prøvemåltid. Ved et lille bord midt i den store sal tronedede de to herrer. De måtte sikre sig, at maden var god.)

På restauranter kom Drechsel ikke meget. Det var for dyrt. Han opholdt sig dog engang en valgaften på hotel Royal. Valgresultaterne råbtes op efterhånden som de indløb. Royal var konservatismens højborg og det vakte

enorm forargelse at Drechsel råbte bravo da det oplæstes at Peter Sabroe var blevet valgt. Han blev vel ikke ligefrem smidt ud – men han og hans selskab brød op og forlod salen.

I begyndelsen af tyverne trængte jeg til at få mørke tanker adspredt. Jeg tog fat på tennis igen, og ude af øvelse bad jeg Drechsel spille med mig, ham kunde jeg nok måle mig med. Det foregik på den lukkede bane i Stadionhallen. Drechsel havde let ved at falde i sved og det morede mig at jeg kunde se på Drechsels skjorte hvordan tiden skred. Når den var våd helt ned på brystet var timen omme.

Fruerne Goll og Drechsel var ved Gud også forskellige. Fru Vera Goll (døbt Petra) kold og stolt, fru Drechsel varm og hjertelig.

Fru Goll var datter af Kaper med den tyske grammatik og søster til borgmester Kaper.

Fru Drechsel var født Tutein, fra Marienborg. Navnet tyder på at der var fransk blod i årerne. En af Marienborgs godsejere – jeg ved ikke om det var hendes far – siges at være blevet så betaget af en kahytsjomfrus

skønhed at han i mange dage blev ombord og sejlede frem og tilbage mellem Sjælland og Møen før han fik sin skønhedstrang stillet. En anden af dem, min mors beundrer fra hendes ungpigedage, Tutein fra Høgholt, blev så forelsket i landsbysmedens kone at han betalte smeden for at afstå hende.

De to hjem var også forskellige.

Golls havde indrettet sig i en villa på Skovvejen bygget i sin tid af konsul Stark fra firmaet Rudolph Wulff; i den gængse villastil, et firkantet 2-etages regulært hus med ret fladt tag, beliggende midt i en have, udsigt til Århusbugten. Om aftenen, når vi var indbudt, rugede et behageligt halvmørke. Det sparsomme elektriske lys skjultes af lange gule papirstrimler, tidens form for hyggelige lampeskærme.

Drechsels embedsbolig på Meilgade, over kontoret, rummelige store stuer møbleret med gamle mahognimøbler var en smuk ramme om de harmoniske sammenkomster vi blev indbudt til af vort elskværdige borgmesterpar.

Hvordan stod det til i lejren – den frisindede – i ægteskaberne. Det er ikke sådan at blive klar over. Men vi røber os selv til tider. (Det var sjovt for eksempel at høre Utzon-Franks fnisende kommentarer til Bjergs elskovskampe som han fremstillede i sine statuer. “Det var fa’ens. Det må være der ovre på bølandet de slås sådan”. (Bjerg var jo et jysk landsbybarn.) “Når jeg skal lave kærlighedsscener er de sgu altid ømt omslyngede”). Hvor fin en psykolog Goll var, erotiske forhold forstod han ikke, påstod Drechsel. Som ung jurist havde Goll som forsvarer for en ung pige anklaget en ung mand for at have øvet voldtægt mod hende. Drechsel fortalte at han skulde forsvare den unge mand (eller dømme i sagen, jeg husker ikke hvilket). Et selskab på 6–8 unge mennesker, halvt af hvert køn, havde lejet en robåd en sommeraften og foretaget en rotur i havnen, ovre i København. Nogle roede og nogle småkælede vel lidt. Det pågældende unge par var gået over stregen, pigen var blevet gravid og nu beskyldte hun den unge fyr for voldtægt, forfægtet af Goll på

det ivrigste – og hvilket Drechsel fandt latterligt. Tænk, i en robåd fuld af glade unge mennesker.

Voldtægt, nu ber jeg!

Anede Goll intet om den blide overtalelse, kærlighedslegens yndige indledning. – Hvordan mon det stod til i den stakkels Petras ægteskab når hendes mand så på parringen som en voldsakt.

Drechsel rystede medlidende på ho'det. Senere, i den ny straffelov, fortsatte Goll med sine ideer.

Den svage kvinde måtte beskyttes mod den brutale forfører. Strenge straffe idømtes den der var for nærgående.

Et indviklet spil, det erotiske, Drechsel bøjede sig dybt for grækernes (navnlig de græske kvinders) fallos-tilbedelse; han forstod ikke at den frihedselskende Goll fandt det naturligt at indhegne kønsdriftens udfoldelse bag mure af forordninger og forbud.

I de andre familier var der også afsløringer. Hæg kunde godt blive lidt rørstrømsk og

indrømme, at om end "domkirken" støttede ham i hans generthed, var der stunder i de sene nattetimer hvor han kunde ønske at den ved hans side dybt slumrende Inga var lidt mere lebendig.

Hos Cally var det omvendt. Hun yndede at tegne små billeder af en hane der sad højt på en pind og galede – mens den sølle høne lå dernede i halmen og længtes. Så kunde vi selv finde ud af resten.

Hos Golls var oberst Nyholm blevet hane i kurven. Flot lille fyr med vixet overskæg og monokel. Omend Goll måske ikke havde noget imod "hjælpen" kunde det irritere ham at Nyholm omtalte Vera som Madame. Nyholms replik morede ham dog, så hans gnavenhed forsvandt – om Goll foretrak at han kaldte hende Notredame?

Vi var meget spændt på, vi der var inviteret til Golls sølvbryllup som blev fejret med fin middag i hjemmet på Skovvejen, hvordan Goll vilde slippe fra sin sølvbrudgomstale. Tonen

mellem ægtefællerne var, om end korrekt, ikke hjertelig. Den kloge mand klarede det glimrende. Priste Vera for hendes støtte og hjælp, sammenlignede hende med en ren og kølig kilde. Han slog over i poesi og fik sin brændende pande til at rime på kølige vande.

Men som Goll manglede forståelsen af erotiske foretelser var han i det hele taget ikke så frisindet som man skulde tro. Han beundrede Georg Brandes. Pillede man ved ham – sådan ved den fjerde sjus – slog Goll i bordet, at der var vel for fanden noget her i verden der var én helligt!

Der skulde engang skaffes garanti for en forestilling på Århus teater af fremmede skuespillere. Jeg blev spurgt – og påtog mig garantien; det var ganske oplagt at der ikke var spor af risiko. Det var vist lektor Schmidt ved Katedralskolen der havde ordnet forestillingen. Han var så imponeret over at jeg sådan uden videre sagde ja at han kort efter kom

igen og foreslog at vi skulde danne en teaterforening for at få skuespillere fra Det kgl. Teater over og spille for os. Og den blev oprettet.

Folk blev indbudt til at melde sig ind og indbetale et lille beløb pro persona, som garantikapital, og medlemmerne fik førsteret til at købe billetter til forestillingerne. Vi fik også dannet en bestyrelse. Jeg blev kasserer, for at nævne mig selv først. Goll blev formand. Lektor Gundel måtte vi også ha' med, han var teateranmelder ved Jyllandsposten. Prosektor Gregersen – om vi skulde ha' operaer. Lektor Schmidt naturligvis. Vilhelm Kier – hvem så fler. Wilde vel nok. Det var vældig fornøjeligt. Vi drog til hovedstaden og talte med direktøren ved Det kgl. Teater Andreas Møller (Andreas Blegnæb kaldte de ham, de flabede skuespillere). Borgen hjalp os med det praktiske. Udsolgte huse, festligt samvær havde bestyrelsen efter forestillingerne med de optrædende. Bodil Ipsen var ung og kåd i de dage. Hendes yndige stemme og klare latter lå som en violintone over de mørkere stemmer

i den fornøjelige passiar ved soupéren. Féraudy havde vi engang med Les affaires sont les affaires. Hvordan i alverden bar Goll sig ad med at få fat på ham. Jeg sad ligeoverfor den berømte skuespiller ved souperen og spurgte om man endnu kunde spise på de små restauranter i Paris for 1,25 francs for 6 retter mad, pain á discrétion og 1 liter rødvin, som i mine pariserdage. Non, monsieur, lo han, ils sont passés, ces jours. Operaer skaffede Gregersen med Hye-Knudsen som dirigent. At han blev gæst i vort hjem medførte desværre at Høeberg sendte Warla en afskedsbuket. Høeberg plejede at komme ud og få et glas vin om aftenen når han havde dirigeret i Århus – men han tålte ingen rivaler.

Det gik dem forskelligt, de to brave mænd, Goll og Drechsel. Goll blev dommer i Nordre birk i 1919. De gæstede os nogle dage før de flyttede til København: meget hyggeligt, erklærede han, men han havde sgu ikke tænkt sig han skulde på sanatorium. Vi gik i seng

til almindelig borgerlig tid; han havde troet vi skulde sidde oppe den halve nat og drikke. Forskellige vaner. Pigerne var fornærmede over at fru'en røg i sengen og spildte aske i morgenbakkens smørasiet. I 1925 blev han udnævnt til rigsadvokat, landets højeste juridiske embede – og forsvandt i æteren.

Petra betroede tidligere århusvenner at der var koldt på tinderne. Vi var sammen med hende da Høeg gav en flot sølvbryllupsfest på Kragelund. Der var mange med og jeg løb først på hende efter spisningen. Smækfornærmet at jeg ikke havde gjort min reverens straks ved ankomsten. "Jeg var nok én af dem som ikke vilde omgås gamle venner når de var blevet finere end én selv".

Det hed sig at min radikale, frisindede ven August Goll endte som ordens-idiot på sine gamle dage og at han og Petra sad og studerede kalenderen, hvem der var "finest" og hvem der havde de fleste ordner. – Drechsel sagde, lidt nedsættende, om ham – allerede i de unge år – at han var en stræber, en første generations mand – –.

Stakkels Drechsel. Han blev gjort ansvarlig for en fuldmægtigs bedragerier (skønt dennes regnskaber kontrolleredes af statens revisionskontor). Fik afsked og dømtes til nedsat pension. Flyttede til Bagsværd med sin yndige kone. Jeg løb på ham en dag i København – ved Ranchs uhr. Jeg skulde til Oslo med aftentoget kl. 9 og bad ham til middag på Fiskehusets Restaurant – og hvornår kunde vi mødes? (Kl. var 4.) Jeg går med straks, sagde han. Og vi havde det som i gamle dage. Spiste og drak, talte om alt mellem himmel og jord, om bøger, om byer, om delikate problemer, uden forargelser, frit og yndigt. Jeg fulgte ham til sporvognen, viftede til ham og lod ham ta' til Bagsværd. Jeg tog til Oslo. Dagen efter døde han. En lykkelig død, tror jeg, efter en glad aften med en af sine gamle beundrere, i venskab og tillid.

Om Aarhus Trælasthandel

SAMME år vi flyttede ind i Chr. G. Hansen's flotte lejlighed på 1. sal i Korn-Kompagniets granitsøjle-smykkede kontorbygning i Havnegade blev jeg indvalgt i bestyrelsen for aktieselskabet Aarhus Trælasthandel.

Gerhard Stilling var avanceret til direktør.

I bestyrelsen sad Gerhards far I. M. Stilling som formand, overretssagfører C. Kier, næstformand, A. Collstrop og L. Hammerich menige medlemmer.

En ærværdig forsamling at dumpe ind i for mig unge fyr på 34. Stilling var 77, Kier 75, Collstrop "kun" 68, Hammerich en grønskolling på 56.

De tre århusianere Stilling, Kier og Hammerich kendte jeg fra jeg var barn. Collstrop en ny mand for mig.

I det I. M. Stilling'ske hus kom jeg i min skoletid. Jeg gik i klasse med den tredjeældste søn Hilmar. Gerhard gik i fjerde real da vi to kom ind i første. Vi rollinger eksisterede ikke for d'herrer fjerde-realister – vi kunde få et stykke brænde i ho'det hvis vi var frække og stak næsen ind i pedellens brændeskur hvor de sloges om pladsen øverst i brændestabelen.

Faderen var dengang en stærk, livsnydende mand, optaget som kompagnon i 1891 i sin principal Harald Jørgensens forretning og fået navnet med på skiltet. H. Jørgensen blev til H. Jørgensen & Stilling.

Jeg ved ikke hvor han stammede fra, han talte med en let landbo-accent.

Han havde franske bøger i sit bogskab, slog gerne en sludder af med sine knægte, men tampede dem og blev rasende når de var uvorne. Han elskede et godt glas rødvin; hans vinkælder var i orden. Stilling regerede i tømmergården.

Harald Jørgensen nød sin livsaften i ro efter en travl arbejdsdag, boede som enke-

mand i sin hyggelige lejlighed i Fredensgade, på første sal over kontoret, med udsigt fra sine stuer til tømmergården, Stilling's domæne.

Hans yngste søn Otto gik i klasse med Hilmar Stilling og mig.

Det skete at jeg gik med Otto hjem og at jeg af og til spiste til aften hos dem. To søde døtre hængede om den gamle. Hans stygge vane at slå hænderne mod bordpladen, når han havde spist, og ræbe kraftigt som tak for mad mødtes af deres bebrejdende: "Men far dog!"

De tyve år, fra jeg som skoledreng lærte Stilling at kende til jeg nu sad ved bord med ham i Trælasthandelens bestyrelse var ikke gået sporeløst hen. En gammel mand var han blevet, men dog stadig lebendig. Kontoret aflagde han besøg hver dag og havde sin plads lige over for Gerhard. De sad på hver sin side af et dobbelt skrivebord. Den gamle udbredte "Jyllandsposten" foran sig og alt imens han studerede nyhederne diskuterede de dagens begivenheder.

Næstformanden i bestyrelsen, overretssagfører Chr. Kier var ikke affældig trods sine 75 og holdt mange år endnu. En anset mand, byrådsmedlem for mange år siden, dengang man endnu kunde få de bedste folk til at påtage sig dette utaknemlige hverv. Han fik et øgenavn hængt på sig i sin byrådstid. Brugte om et eller andet forhold den juridiske betegnelse, at det var superficiært – og blev så i folkemunde til “den superficiære”. Han boede i en dejlig stor villa, frit og højtbeliggende i en stor have, dog, som byen var vokset, klemt inde mellem uanseelige bebyggelser. Lykkelig far til en halv snes sønner og en enkelt datter, nu alle voksne. Axel, den tredjeældste søn, min jævnaldrende, var nu på Otto Mønsted’s fabrik i England. I vores lærlingetid spillede vi l’hombre sammen, hver tredje-fjerde gang i Axels hjem. Hans far, ivrig kortspiller, tarok hans favoritspil, belærte os om finesserne.

Mellem lærlinge-l’hombre-tiden og mit nye bestyrelsesmakkerskab havde jeg ikke haft nærmere berøring med overretssagføreren. Jeg

havde set ham af og til på gaden, hvor den lille tynde sirlige mand skred gravitetisk frem, svagt bevægende hovedet frem og tilbage i takt med gangen, standsende op og vendende sig om, hvis der var noget der fangede hans opmærksomhed, en smuk pige eller hvad det kunde være. Ensom enkemand.

Gerhard Stilling morede sig over de to gamle herrer, hans far og Kier som sladrede om hinanden efter en københavnsrejse de tilfældigvis samtidig havde foretaget. Hjemkommen og påny indtagende sin plads på kontoret med "Jyllandsposten" udbredt på skrivebordet, kunde faderen berette at han havde set Kier i "Scala", på en af de forreste rækker, ivrigt studerende pigerne i deres trikot – gennem en søkikkert. Senere samme dag, på Store Torv, skråede Kier over på siden af Gerhard (det var før der var trafik på gaden), og uden at standse, uden at se på ham eller sige goddag, puffede han svagt til ham og fortalte med sin dybe alvorsstemme: "Den gamle ka' sgu' endnu. Første række i Scala. Ha-ha!" Og Kier skred videre frem,

skråt sidelæns, over til den side af torvet hvorfra han var kommet.

Det var måske på samme tur til København at Stilling senior var blevet indtaget i en af Gerhard Henning's yndefulde porcelænsfigurer, "Faun og Nymfe". Kunstværket blev købt i dyre domme og sendt hjem.

For velanstændighedens skyld som en gave til fru.

Den gode dame, som bar det velklingende fornavn Sofie, skulde dog ikke have nøgne piger stående til beskuelse.

Blev ombyttet med et spisestel.

Den tredje århusianer i bestyrelsen, Louis Hammerich, solgte bygningsartikler fra sin herskabelige én-etages ejendom på Fredenstov. Elegant privatlejlighed – højt til loftet i stueetagen, med kontor nedenunder i en høj kælder, hvor ens hoved var i højde med forbispadserende folks skinneben.

Når jeg var til møde hos ham om cement, som vi begge handlede med, kunde jeg se Viggo Rahr's port for enden af Fredenstov og mindedes min lærlingetid. Sommerefter-

middage stod jeg i den port og misundte Hammerich som gik fra sit kontor ved sekstiden ned ad Fredenstov for at nå halvsyvtoget til Risskov. Jeg måtte pænt vente med at cykle derud til vi lukkede kontoret ved otte-halvni-tiden.

Hammerich var embedsmandsbarn og havde gjort et godt parti, giftet sig med en datter af den rige brændevinsbrænder Liisberg i Meilgade. Eksemplarisk ægtemand med en talrig flok smukke og flinke børn. Passede formeringen med utrættelig flid, lod sin kone blive mor og bedstemor på samme tid. Sølvbryllup, bryllup, barnedåb i ét. Selv var han en smuk mand, kirkeværge, flittig indsamler til almene formål.

Andreas Collstrop var den mægtige mand i bestyrelsen. En mager, middelhøj, pertentlig, lidt duknakket herre med tyndt, vissent kortklippet hår og skæg. Hans tøj blev syet i Saville Row, og han gik kun med slips fra Bond Street. Enkemand. En søn i diplomatiet. Hans portræt, legemsstort knæstykke,

malet af Jul. Paulsen, hang på endevæggen i konferenceværelset i hans kontorlokaler på 2. sal i ejendommen hjørnet af Frederiksberggade og Gammeltorv.

Trælastagenturet var flyttet ned på 1. sal og var overdraget til Schmidt og Bloch.

Hans imprægneringsanstalter i Horsens og Køge blev passet af direktør Bülow og bogholder Hansen. Disse to og et par unge herrer og damer udgjorde hans kontorstab.

Om vinteren boede han i sin ejendom Østersøgade 8. Selv benyttede han de øverste etager. Banechef Flensborg boede i stuen. De kendte hinanden. Collstrop imprægnerede Statsbanernes sveller.

Om sommeren flyttede han ud til sit landsted Lundehave, fra hvis lukkede veranda man havde en herlig udsigt over Øresund med Kullen til venstre og Kronborg til højre. En ældre elegant husbestyrerinde passede ham, og hans trofaste puddelhund holdt ham med selskab.

Collstrop var inde i meget. Penge gi'r magt, sagde han, derfor har man dem. Han var en

varm beundrer af unge Glückstadt. Havde været med i starten af Ø. K. men havde mistet tilliden til H. N. Andersen og var trådt ud af Ø. K.s bestyrelse. Knyttede sig fastere til Landmandsbanken og var medlem af det snævre bankråd.

Med Gerhard Stilling stod jeg ved min indtrædelse i Trælasthandelens bestyrelse på en venskabelig fod, endog, ligesom Høeg, med glans af glorie, genstand for hans beundring. Collstrop var en slags ærkeengel. Alt hvad Gerhard foretog sig i forretningen forelagdes først Collstrop og kom kun til udførelse hvis det fandt nåde for Collstrops øjne. Der er næppe tvivl om at Gerhard foreslog Collstrop at de skulde indvælge mig i bestyrelsen. Han har nok hævet mig til skyerne så at også Collstrop så mig i forklaret skær. Efter min præsentation indrømmede han Gerhard at der havde de jo formanden. I. M. Stilling måtte jo have en afløser inden længe.

Collstrop deltog gerne i vore møder i Århus. Gerhard viste sig fra den elskværdigste

side når Collstrop var til stede og fremlagde de forslag han i forvejen havde fået sanktioneret.

Til daglig var Gerhard noget nervøs og ret arrogant. Gammel slendrian havde mødt ham ved hans indtrædelse i selskabet. Hverken hans far og de ældre medarbejdere og sikkert ejheller de tidligere indehavere af Vesterbro-afdelingen viste synderlig forståelse for hans ønsker om plan og orden.

Nu var kun faderen tilbage af de oprindelige interessenter, og han og sønnen kom ikke særligt godt ud af det. Der var talrige gnidninger.

Nu var det mig, som Gerhards private omgangsven, der måtte høre på hans misfornøjelser og få ham beroliget. Det gik så vidt at han sendte sin far en brevlig opsigelse og jeg måtte gøre visit hos den gamle og bede om at få brevet tilbage. – Kedeligt vrøvl.

Snart fik vi andet at tænke på.

Gullaschtiden oprandt.

Vi der sad derovre i Århus lyttede spændt når Collstrop, smilende og optaget, fortalte

os om de store begivenheder som Glückstadt satte ham ind i på sine korte visitter hjemme i København. Glückstadt havde sit lille "palais" i Paris hvorfra han fulgte verdensbegivenhederne, og han glemte aldrig fra sine hyppige ophold i London at have slips med hjem til sin gamle ven Collstrop.

Plums verdensomspændende virksomhed fyldte Collstrop med beundring om end med hovedrysten. Næppe en dag uden nye aktieselskaber og udvidelser i fjerne lande.

Trælasthandelen kunde ikke holde sig tilbage. Drømmen om fremtidsudviklinger modnedes, og Gerhard fandt gehør hos Collstrop for sine planer.

Detailafdelingerne i Århus udskiltes som selvstændige aktieselskaber. Trælasthandelens aktionærer fik halvdelen af de nye selskabers kapitaler som friaktier. Friaktier gaves endvidere i selve trælasthandelen. Kronen på værket: Århus Trælasthandel blev til Det Danske Trælastkompagni, med hovedkontor i København og med Gerhard som administrerende direktør.

To afdelinger, den ene i København under Harald Jensen, den anden i Århus under Simon Schleicher.

Jeg blev formand. I. M. Stilling kunde ikke følge med.

Jeg stillede den betingelse at jeg vilde ikke have flere fornærmelser og opsigelser. Støt og roligt arbejde var nødvendigt til gennemførelse af de udmærkede og kloge dispositioner Gerhard havde foreslået og gennemført.

Det kom desværre til at gå anderledes.

To ting væltede de stolte planer.

Cally Monrad forlod Gerhard. Efter oprivende og mislykkede forsøg på forsoning.

Det ødelagde Gerhards arbejdsro, og jeg kan tænke mig at det var svært for hans afdelingschefer at gøre ham tilpas.

I København gik det vel endda. Harald Jensen var et skikkeligt menneske, vant til at rette sig efter Gerhard. Desuden var de på samme kontor og kunde tale sammen.

Schleicher derimod ovre i Århus blev stadig og nægtede at samarbejde.

Tanken var at Schleicher skulde rapportere til Gerhard og denne foretage hoveddispositionerne. Schleicher lod overhovedet ikke høre fra sig. Gerhard opgav ævred. Forpint og træt gav han mig en skriftlig opsigelse.

Jeg kaldte ham over til mig og talte længe med ham, en søndag, i mit hjem. Gerhard sagde ikke rent ud hvad der var i vejen. Kun at han ikke var rask, at de ægteskabelige sorger havde ødelagt ham, at han ikke kunde mer. Jeg kunde dog forstå en halvkvædet vise, at det gik ikke med samarbejdet med Århus.

Spurgte om han vilde tilbagekalde opsigelsen hvis vi tilbød at afskedige Schleicher.

Nej, sagde han, han ønskede ikke at lægge sig ud med sin far.

Den undskyldning troede jeg ikke på. Schleicher var ganske vist faderens protegé men Gerhard plejede ikke at være øm i sit hensyn til faderen.

Nej, Gerhard var træt, det var mig ikke muligt at rokke ham.

Nu var det desuden sådan at mange velhavere i de dage anskaffede sig en herregård

og trak sig tilbage for at nyde "krigens frugter".

Gerhard var også blevet velhavende. Store tantiemer var ham udbetalt de seneste år. Trælastaktier havde han også fået købt, og de stod i høj kurs.

Gerhard forlod os og trak sig tilbage som herremand.

Trælastkompagniet måtte hinke videre uden leder. Én forretning i København og én i Århus; uden samarbejde, ja til tider modarbejdende hinanden.

Collstrop skulde se lidt efter hvad Harald Jensen foretog sig. Det kunde være besværligt nok. Harald Jensen var sælger og oparbejdede en rigtig god forretning. Men han forstod ikke at forelægge tingene for sin bestyrelse, og gang på gang foreslog Collstrop at ophæve denne afdeling fordi han ikke kunde få ordentlig besked af Harald Jensen.

Schleicher i Århus faldt på min kappe.

Han var en mærkelig mand, udgået af jævne kår. Fra et landpostbuds hjem i landsbyen Gylling i nærheden af Odder, syd for

Århus, steg en børneflokk op i et økonomisk niveau der lå over postbudets.

Simon var den der fik mest på kistebunden inden løbet var kørt.

Tal forstod Simon, skrivning var ikke hans stærke side, veltalenhed ej heller. Fremmedord veg han ikke udenom, men pyntede dem med ekstrastavelser, f. eks. eminent i stedet for eminent; vist ret sædvanligt for folk der ikke har sproglig uddannelse.

Så vidt jeg ved var hans kone i huset hos Stillings da hun forlovede sig med ham, og han var ansat i Marthin Hansen's kolonialforretning.

Forlovelsen skaffede ham ind i trælastforretningen.

Vi talte engang, han og jeg, om hans oprindelig manglende forstand på træ og hvordan han egentlig kunde påtage sig at rejse rundt og være sælger.

“Nøj,” det var rigtigt nok, men det hjalp ham at han havde lært at man skulde have lidt mere for varen end man selv havde givet for den.

Jeg var nødt til at holde på ham. Havde vi haft et emne der kunde fortsætte Gerhards planlagte overledelse kunde vedkommende have tvunget Schleicher til at samarbejde eller til at gå. Det havde vi ikke og hverken Schleicher og slet ikke Harald Jensen var af Gerhards format. Nu måtte vi lade hver afdeling skøtte sig selv og lade det gå så godt som det kunde.

Efter krigens ophør 1918 kom der et par hektiske år med varemangel og vilde konjunkturer, kulminerende i 1920. Den sindige Schleicher frelste Trælastkompagniet fra ruin ved nølende at betænke sig – og til slut undlade køb for 1921 til de abnorme priser.

Collstrops beundrede Harald Plum og hans selskaber sank ynkeligt i grus og drog Landmandsbanken og Glückstadt med sig. Collstrop frygtede at også han skulde ruineres som ansvarligt medlem af bankens bestyrelse.

Det gik ikke så galt.

Han dømtes til at betale 1.200.000 kr.

Jeg aflagde visit hos ham for at ønske ham tillykke med den nådige straf.

“Ja tak; men ved De hvad der ærgrer mig” (med stærkt eftertryk på “ærgrer”), “at Richelieu slipper med 800.000 kroner. Jeg har også skrevet til ham at jeg venter han erstatte mig differencen” (med fin fransk udtale af ordet differencen).

På mit spørgsmål hvad admiralen havde svaret, sagde han afvisende:

“Han har ikke svaret.”

Det trøstede ham at jeg mente beløbets størrelse ikke havde relation til d’herrers skyld, kun til hvad hver af dem var i stand til at udrede.

“Ja, pengene betyder jo intet, det er kun et pennestrøg,” sagde Collstrop til slut.

Det var i 1923. Collstrop var 76, lidt tung-
hør men uforandret.

Hvis han var skuffet over at det gik hans beundrede Glückstadt så ilde, hvorimod at den miskendte H. N. Andersen gik ud af krigen styrket og mægtig, mærkede man det ikke på ham.

Man blev modtaget med sædvanlig elskværdighed på Lundehave og morede sig over hans småsærheder.

Han var forarget over den ukvindelige mode med kortklippet hår. Hans dør var lukket for den slags damer.

Den lille havannacigar han havde røget i så mange år blev opgivet som demonstration mod en forhøjet told. Champagne blev ikke serveret i hans hjem, og blev det ham budt hos andre vendtes glasset med bunden i vejret.

Demonstration mod toldforhøjelse.

Ikke for pengenes skyld. Men princippet.

Det fortælles at han tog til Århus med et par unge damer som gæster det år der var landsudstilling og at han nægtede de unge damer at betale de 50 øre det kostede at betrede landsudstillingens særlige afdeling for maleri og skulptur.

Når man havde betalt entré ved indgangen fandt han det urimeligt at der atter opkrævedes entré for at se malerier.

Collstrop ønskede at hans elskede Lundehave skulde bevares uforandret efter hans død.

Efter mange overvejelser valgte han Videnskaberne Selskab, anset, permanent institution.

Opgaven løstes bedst på den måde at der blev æresbolig for en anset videnskabsmand. Man kunde nok stole på, at han vilde respektere Collstrops krav at alt skulde forblive som det var.

Jeg spurgte ham lidt drillende at hvis videnskabsmanden ikke kunde holde ud at se på N. P. Mols' køer som hænger der på endevæggen, hvad så.

Vredt svarede han: "Alt skal forblive som det er, intet må flyttes."

"Hvor skal han have sit eget kluns, den arme mand?" spurgte jeg.

Stadig vred: "På et af gæstekamrene, intet må forandres her."

Otto Jespersen var den første æresboliggæst. Jeg ved ikke om han vovede at flytte N. P. Mols' køer. Og hvis han gjorde det, om Collstrops genfærd fik det på plads igen.

I de senere år holdtes vore bestyrelsesmøder oftest i Århus, Collstrop var mere mobil end de to andre ældre herrer. Vi kom ind på at møderne blev holdt på hotel "Royal" efter Kalundborg-damperens ankomst og sluttede med at vi spiste til middag sammen, oftest på "Royal".

Dog lokkede jeg dem af og til med mig hjem til middag.

Det skete engang efter en sådan middag, at vi fik besøg af kapelmester Høeberg. (Det var før han havde sendt Warla en afskedsbuket.)

Han havde dirigeret to koncerter; en stor sangerfest, om formiddagen i det fri i "Ven-nelyst" og om aftenen i domkirken.

Han fortalte os om den mærkelige følelse, at han fik 300 stemmer til at sætte i når han løftede en arm.

Stilling afbrød ham:

"Sig mig nu engang ... HØ-berg ... står resultatet egentlig i forhold til anstrengelserne?"

Høeberg så forbløffet ud, men smilede elskværdigt.

Det var netop det vidunderlige han havde berettet, at den ringe anstrengelse – at løfte en hånd – havde det overvældende resultat at 300 stemmer satte i med fuld kraft og fik rummet til at dirre.

Det var nu ikke den side af sagen Stilling tænkte på. Han mente vel at hvad førte det til at 6–700 mennesker stod der og skrålede i munden på hinanden.

Vi morer os tit ved at mindes hans “Sig mig nu engang, HØ-berg . . .”

Noget var der han anså for at være umagen værd, den gamle Stilling. Vi snakkede en dag, som man jo gør, om man kunde ønske at leve livet om igen.

Stilling sagde ja, det vilde han gerne.

Hvorfor det?

“Jo, for at lære den franske kvinde at kende.”

Han var vel cirka 80 da han ytrede dette fromme ønske.

Stilling fik i tidens løb små anfald af apopleksi, det ene efter det andet. Kom langsomt til hægterne mellem hvert anfald. Hans

underskrifter i forhandlingsprotokollen viste hvornår det var galt. Første gang han deltog i et møde efter et anfald spruttede pennen fælt og leverede nogle slemme kragetæer.

Efterhånden som Stilling blev affældigere, ledsagedes han til møderne på hotel "Royal" af sin sygeplejerske (han blev enkemand 1919). Hun pålagde mig at passe godt på direktøren og sørge for at han ikke røg stærke cigarer og drak noget han ikke kunde tåle.

Hendes formaninger prellede af på mig. Jeg mindedes en aften hos Nimb for mange år siden. Stilling kom hen til mit bord og foreslog at vi spiste sammen. Han var i København for at se til et par sønner, der var syge. Den ene lå i den ene ende af byen, den anden i den anden. Han trængte til at muntres lidt op. Vi fik en god middag med dejlig vin, og til kaffen trak han to store havannesere op af lommen og bød mig den ene. Jeg røg ikke i de dage, jeg havde haft nikotinforgiftning.

"Kære unge ven," sagde Stilling, "den gode mad spiser man for at nyde vinen, mad og

vin for at nyde kaffen. Havannacigaren og cognacen sætter kronen på værket. Lov mig at De vil begynde at ryge ~~den~~ igen!

Det gjorde jeg, en havannaser hver aften og fortrød ikke Stillings gode råd.

Skulde jeg nu formene ham hans kæreste nydelse. Efter maden gav jeg ham vor bedste havannacigar, fyldte hans glas med Hennessy Extra, gav ham flasken med hjem i lommen og pålagde ham at han ikke skulde vise den til sygeplejersken.

Han holdt til kuren i årevis.

Først 1928 bukkede den gamle kæmpe under, og vi grov ham ned i jorden.

Mange år før I. M. Stilling døde var det gået skævt for Gerhard. Da Cally blev ked af ham delte han sin formue med hende, måske for at holde på hende. Det hjalp ikke. Han flyttede ud på sin herregård, engagerede en ung dame til selskab for sig og børnene og giftede sig med hende. Kort efter skilsmissen fra Cally satte Callys svoger, ingeniør Jessen, de fleste af Gerhards penge overstyr.

Han drev en motorfabrik og kom i vanskeligheder, fik den dygtige Gerhard til at hjælpe sig – forgæves. Gerhard måtte sælge gården. Han blev opfordret til at planlægge D. S. B.s indkøbspolitik og tog imod stillingen som generaldirektoratets kommitterede i handels-sager i 1922.

Under modgangen svandt hans beundring for Collstrop og mig. Vi blev til hans fjender.

Sådan er det med de afgudsdyrkere.

De svinger til den modsatte yderlighed, når glorien blegner.

Mig beskyldte Gerhard for at jeg havde smidt ham ud af hans stilling som direktør for Trælastkompagniet. Han fortalte hvem der vilde høre på det, at han havde sat mig ind for at varetage hans interesser. Og sådan lønnede jeg ham.

Vi havde ondt af ham, Collstrop og jeg, og drøftede om vi ikke kunde hjælpe ham på en eller anden måde. Det blev foreløbig ved overvejelserne.

I 1926 trådte vor gamle næstformand, overretssagfører Kier ud af bestyrelsen, efter 30 års sympatisk og dygtig hjælp, de sidste 25 år som næstformand. Han var 86 år, havde giftet sig for 2. gang da han var 80 og levede et roligt harmonisk liv på sin skovejendom ved Himmelbjerg-søerne. En lille indskrumpet mumie lignede han, men levende og med usvækkede åndsevner.

Det vakte nogen opmærksomhed da den gamle mand giftede sig i sin høje alderdom.

Ved et møde i Århus Handelsforening kort tid efter begivenheden kom jeg til at tale med vor fælles gode bekendte, den aldrende Århus-borger Joh. Baune om dette giftermål og udtrykte i spøgende form mine tvivl om det kunde kaldes ægteskab i almindelig forståelse af begrebet. Jeg vidste at Baune havde besøgt Kier derude på skovejdommen, og nu berettede han på sit af landbooprindelsen prægede sprog:

“Han leg’er da ved hende.”

For Kier havde omtalt overfor ham, at

han "sgu ikke gerne vilde ha' hun skulde blive med barn."

Det slap han for.

Kobberbryllup fejrede de dog, og han døde i 1934, 94 år gammel.

I 1928 ønskede Collstrop at trække sig tilbage og foreslog os at indvælge hans direktør Bülow i hans sted. Bülow havde været Collstrops stedfortræder ved møderne i den sidste tid, når Collstrop var for svag til at begive sig på rejse.

Collstrop og jeg havde uddybet vor tidligere omtalte tanke om på en eller anden måde at give Gerhard et ben. En proforma tilknytning, f. eks. til Trælastkompagniet med et honorar.

Det kom Schleicher for øre. Det måtte forpurre. Det var heller ikke videre fornuftigt; men udsprunget af ønsket om, foruden benet til Gerhard, at komme på talefod med ham, nu da han sad som chef for D. S. B.s handelsafdeling; Collstrop havde sine sveller, jeg mine kul.

Det var også kun løseligt berørt imellem os – og vi vilde sikkert selv have indset at det ikke var heldigt.

I Århus havde Handelsbanken ansat en meget foretagsom filialbestyrer. Han havde nævnt over for mig at han gerne vilde ind i vor bestyrelse. Om Hammerich ikke var for gammel og burde gå, så at han, Niels Jensen hed han, kunde vælges ind i stedet for. Det nægtede jeg at høre tale om. Skulde Niels Jensen ind, hvad jeg ikke havde noget imod, måtte det vente til passende lejlighed gaves.

Aarhuus Privatbank havde været Trælastkompagniets bankforbindelse, men lagde sig ud med Schleicher. Banken mente at han havde kolporteret rygter om, at banken stod på svage fødder, og bankens juniordirektør overfusede ham en dag han var inde i bankens ekspeditionskontor.

På generalforsamlingen, hvor Bülow skulde indvælges i stedet for Collstrop, blev også Niels Jensen foreslået til det ledige mandat og fik flere stemmer end Bülow.

Bülow var rasende, Collstrop smækfor-

nærmet da han hørte det og gav mig besked om at sælge alle hans trælastaktier.

Meget flovt for bestyrelsen at vi ikke havde sikret Bülow's valg. Schleicher brugte nogle fuldmagter som vi havde regnet med.

Collstrops og mine skumle tanker om at bruge Trælastkompagniet til at give Gerhard et ben – forpurret.

Hævn taget over Privatbanken.

Samme år døde I. M. Stilling, og den Stilling'ske æra var definitivt forbi. Den havde varet fra Harald Jørgensen's død 1901, det år Gerhard fik ansættelse som prokurist under I. M. Stilling's overledelse.

Æraen afløstes af Simon Schleicher's væld, som indleledes da han tvang Gerhard til at tage sin afsked 1919 og fastsloges da han mod bestyrelsens forslag gennemtvang valget af Niels Jensen 1928 og dermed satte bom for Collstrops indflydelse og planen om igen at knytte Gerhard til Kompagniet.

Den Schleicher'ske æra varede til hans død 1942.

Om jagtglæder

HØEG HANSEN's emancipation og omvendelse fra den småborgerlige københavnske brostensluft til den stærke jyske natur krævede at han blev jæger og fik jagtudstyr og jagthund.

Udstyret: kravegummistøvler, islandsk trøje, vindjakke og sydvest – camoufleret, som vi så de afbildede krigsskibe, for at skjule sig for fjenden (i Høegs tilfælde regnsponer og andre trækfugle) – iførte Høeg sig gerne en dag eller to før rejsen til de øde vesterhavsklitter.

Til nogen forbavselse for hans århusianske veninder, når de mødte ham på gaden: “Men gud, Høeg, hvordan er det du ser ud?”

Jagtgeværet var omskæftet – det venstre øje var mesterøjet. Skæftet svinget på midten, så han kunde støtte kolben til højre skulder og sigte langs bøssepipen med venstre

øje. Nogen tid varede det før denne mærkelige bøsse faldt naturligt i hånden. I begyndelsen gav rekylen ham et slag på næsen når den blev skudt af. Uvilkårligt lukkede han øjnene og skød forbi.

Engang han var med mig på jagt i Husby beklagede han sig ved aftensbordet over at være blevet bortvist af en af mine venner, en gårdmand hvis mark vi havde fået lov til at gå på.

Fru Krarup, værtinden vi boede hos, forklarede mig bagefter hviskende (hun hørte hans beklagelse, mens hun vartede op ved bordet) at hun godt havde hørt om det. Han lignede ikke de andre jægere og var blevet antaget for en omstrefjende. Det var den mærkelige munderings skyld.

En jagthund havde han købt som hvalp. Han skulde selv opdrage den. En sort gordonsetter hanhund. Den voksede sig større end andre jagthunde. Uregerlig trods fløjte og råb. Uden for jagttiden forsvandt den på aftenlige elskovseventyr. Den forvoldte den stakkels Høeg idelige ærgrelser.

Hvordan havde Høeg fået mod til at binde an med domkirken Inga? Det var nok efter at han på en studierejse i Spanien havde forset sig på de yppige sigøjnersker. Han mødte op med Inga ude hos onkel Hack mens han var tegner der, og forestillede sin forlovede for min onkel som kiggede på hende over brillerne:

“Nåda, det er nok ikke nogen barneforlovelse!”

(Det er sært jeg aldrig bliver færdig med Høeg – han har gjort et uudsletteligt indtryk på mig.)

Dernede i Spanien så han også på tyre-fægtninger. Skrap kur for en sølle tyndhudet forsigtigpeter – kan godt minde om vore dages chokbehandling på nerveklinikkerne. Han skulde jo hærdes til det jyske.

Når han nu – f. eks. ved vore kunstneraftener i de velvillige hjem, eller hos fru Krarup i Husby når vi sad og småsov om aftenen, trætte efter en lang jagtdag – når han nu syntes der trængtes til lidt festivitas, sprang han op:

“Hør, kammerater, har I nogensinde set en tyrefægtning!” Og med mindre – at i de velvillige hjem en tør pind som f. eks. Hans Adolf Langballe fremmumlede, det var dyrplageri, eller hos fru Krarup at proprietær Pape, som var bedt med som Nilles ven fordi han havde en god støverhund, harmfuld udbrød: “Det er dølen’eme dyrplageri!” – og Høeg så naturligvis ligesom skrumpede ind i sin tynde hud, så holdt han os i ånde med en dramatisk beskrivelse.

Farverne, toreadorens spændstighed, smalhøftet og elegant, hans leg med den rasende tyr, arenaens amfiteatraliske rækker overfyldt af tilskuere, de dyre pladser i dyb skygge, sorthårede donnaer med store kamme, vifter og kostbare sjaler, de billige pladser i glødende sol; orkestrets lystige tango, når den dræbte tyr slæbtes bort af det forspændte firspand.

Og porten åbnedes; den næste tyr sprang rasende ind på arenaen, standsede fnysende, blændet af solen, til den, vænnet til lyset, fik øje på den slanke toreador: Høeg stillede sig

i positur, slank og elegant – og forestillingen begyndte.

Modet var dog kun en tynd fernis.

Gik vi på klapjagt derude i klitterne og sprængtes der ilanddrevne miner nede på stranden bag ved klitterne, kunde det godt falde Høeg ind bønligt at bede om at han ikke blev stillet op alt for nær ved klitrækken.

Og en dag kørte vi hjem til fru Krarup efter en jagtdag lidt langt væk. Seks i bilen, hver med sin bøsse i favnen, Høeg yderste plads til højre på forsædet.

Om formiddagen havde vi efterladt en hare hos skovarbejderen, hvis hus lå lidt inde på hans marklod. Den skulde vi have med hjem. Vi holdt godt ud til højre før vi skulde svinge til venstre for at køre ind på skovarbejderens smalle vej, opdagede ikke der var en friskgravet smal grøft i vejsiden. Bilens to højre hjul gled ned i grøften, og der sad vi. Skrupgrinende. Vi havde to ingeniører med i vognen, Per og Holger Schjøtz. Det måtte de sgu' om at få kareten op igen, vi andre grinede bare.

Indtil Høeg stak i at skringe. Han sad jo yderst til højre, og de to andre lænede sig lidt mod ham for at lægge eftertryk på at vi var kørt i grøften. "Jeg bli'r klemt!" skreg han – og endnu mere trykkede de andre ham, inden han fik lov til at kravle ud.

Mens de to ingeniører baksede med at få bilen op kom en mand kørende forbi i en gammel ford. Han havde en chaiselong bagi, selv var han i slåbrok. Det var præsten i Husby, en pæn ung fyr, hvis far var købmand i Ulfborg. Interesseret tilskuer til redningsaktionen.

Op kom bilen, haren hentet, og om aftenen spillede vi kort i dagligstuen. Høeg dog ikke; han sad i sofaen og så billeder. Fru Krarups yngste datter Valborg, ung, godt tømmer, kom ind og slog sig ned hos Høeg.

Der havde været nordlys nogle aftener i træk. Midt i vore noloer og kodiller hørte vi Høeg fremmumle lidt kejtet om Valborg havde set nordlyset, og han skrumpede ind og blev forlegen da vi begyndte at grine. Vi lurede hans skumle plan at få Valborg lokket med udenfor.

Min søster Ingers mand, Niels Pedersen, fra barnsben en ivrig jæger, fik mig i de unge dage til at købe et jagtgevær og slæbte mig med på agerhønsjagt om efteråret. Vi arvede et herligt terræn med masser af høns efter onkel Hack da han forlod Århus og blev professor ved akademiet. Grønfeld på Mols. På cykel fra Mørke, med morgentoget fra Århus. Hjem med skibet fra Knebel. Niels skød hønsene, jeg fik dem på ryggen og sagde ikke til de beundrende medpassagerer på Mols-båden, at det ikke var mig der havde skudt dem. Det stivede mig lidt af.

Det er flovt at skyde dårligt. Er man sammen med andre, på klapjagt f. eks., er man til grin; måske endog snarere ser de på én med foragt eller medlidenhed.

Det er et flot syn at se en velskudt høj fasan. Midt i flugten, død i knaldet, til jorden med et bums. En anden én, knald, intet sker, en gang til – med venstre løb, det samme. Fuglen uforstyrret videre, og man ser sig om lidt flov, om nogen har set det.

“Übung macht den Meister”. Ja, men man

skal helst übe sig fra man er barn. Lærenemhed ta'r af med årene.

Jeg lærte at cykle som barn om græsplænen i gården i Hjørring præstegård. Den ene af dr. Eliasens drenge havde en drengecykel, som jeg lånte. Mine forældre prøvede at cykle, som voksne, øvede sig i alleen fra Marselisborg ned til Hadsherredsvej. Mor endte leende i grøften, og de opgav de narrestreger.

Bil havde jeg først da jeg var et par og tredive. Mine børn snød sig til at vende bilen, når den holdt på Gadesvej. Resultat: to førsteklases chauffører. Jeg: en gammel klodsmajor som aldrig lærte de fine manøvrer.

Sådan var det også med geværet. Af og til gik det godt og lidt får man jo altid – men perfekt – aldrig.

“Übung” fik vi en stormfuld regnvejrs-efterårsdag i Stadilø's enge. Tusindvis af bekkasiner – og de holdt godt i blæsten.

En hård tur på cykel fra Ringkøbing til fru Gravesens sommerhotel i Søndervig en sen aften i regn og blæst. Det var næste dag det skulde gå løs. Helt nyt for mig, den slags jagt,

hvor man går og sjapper i vand til midt på læggen og en gang imellem må have gummi-støvlerne tømt.

Bekkasiner flyver i siksak, det fordrer meget "Übung" at pille dem ned og en god hund til at apportere dem i alt det vand. Knald i bøs-sen får man. Niels Pedersen havde stor høst. Jeg fik dog også noget på tasken, men mine var mest enkelte bekkasiner; de er ikke så svære at ramme. Om aftenen hos fru Grave-sen fik vi maden serveret ved siden af en glo-ende kakkelovn – vi kunde ikke få for meget varme ovenpå al den storm og regn og kulde. I et koldt værelse ved siden af sad maleren N. P. Mols og spiste. Han stod om dagen ved havet i sivsko og pels og malede hav og tålte ikke varme om aftenen; vi vilde ellers godt have snakket med ham – det var før Grøn-ninge-omvendelsen.

En hund fik jeg. Prægtig hvid pointer med gule pletter; en meget smuk hund med nyde-lige bevægelser. Et præmiedyr. Juno Dane-lykke hed den. Opdrættet af skytte Jørgensen, Vrøgum.

Et selskab havde jagten i Vrøgum, dejligt terræn fra sydenden af Filsø, med klitter og plantager. Jørgensen passede jagten, og hans kone, forhenværende herregårdsjomfru, passede jægerne med husly og mad. I deres hus i Vrøgum med gæsteværelser og opholdsstuer blev jagtherrerne godt behandlet af fru Jørgensen og hendes mand fulgte dem rundt i terrænet.

Jeg blev optaget i jagtselskabet og tilbragte herlige dage i den fri natur.

Bekkasinjagten i enden af Filsø var vanskelig i det sumpede terræn; man måtte hoppe rundt fra tue til tue, og trådte man ved siden af tuerne gik man i til livet i mudder. Om sommeren var der urfuglejagt i knæhøj lyng. Man kunde vågne midt om natten og se på uret, om det ikke snart var dag så man kunde få sin morgenbajer. Tørst – endelig lærte man hvad det vilde sige at være tørstig. Ved hjemkomsten om eftermiddagen efter mange timers strabadser i lang lyng i solheden kunde øl ikke gøre det. Halsen var klistret sammen. Der måtte en slurk brændevin til for at bane vej.

Agerhønsjagten om efteråret dreves dels i klitter og dels på lejede marker. Klitjagt på høns er drilagtig. Flokken står på vingerne og spreder sig over de nærmeste klittoppe. Man aner ikke hvor de smider sig.

Der var noget jeg savnede i Vrøgum. Så højt jeg end klatrede op på en klittop, Vesterhavet kunde ikke øjnes. Husby plantage blev udbudt til leje. Den tog jeg og sagde farvel til Vrøgum og fru Jørgensens gode køkken.

Fru Krarup havde et lille hus ved sydenden af Nissum Fjord, lige bag klitrækken. Hun var enke efter en landmand, havde opdraget en stor børneflokk og morede sig på sine gamle dage med at tage imod nogle sommerferiepen-sionærer. Det passede hende godt at få indkvartering om efteråret af jagtlejeren af Husby plantage og hans gæster. Kosten var jævner end hos fru Jørgensens. Hun forhørte sig: "Jægerne plejer at holde meget af hvid sago-suppe", mente hun (med stærkt udtalt *h* i hvid og blødt *g* – ikke sa-go, men sag-o – på det yndigt syngende vestjyske).

Det ordnede sig alt sammen nydeligt.

Hendes hus lå på grænsen af det magre opdyrkede land. Når der var fire skorstene på gårdenes stuehuse var det passende selskab for os, og tre-fire 4-skorstens-gårdmænd inviteredes til aftensmad og et slag "lige-ud".

De blev også inviteret til den årlige klapjagt der gav nogle harer og ræve; til gengæld måtte vi gå på deres marker.

Ved det store middagsselskab efter klapjagten gik det hårdt til med kortenspil til langt ud på natten. Ivrige var de, højt spillede de. Kristen Grim satte i aftenens løb værdien af tretten smågrise over styr, som soen forventelig samme nat skulde føde.

Gæsterne dinglede svagt ved hjemturen i den mørke nat, og vi forbavsedes, mens vi gik og ryddede op og snakkede om aftenens lystige hændelser, at to af dem kom tilbage. De havde gået og kigget efter Kristen Grim; de var bange for han lå og var lidt dårlig ude i klitterne, og vilde låne en lygte. Hjem kunde han ikke være gået, hans kasket hang endnu på knagen. Han boede kun ti minutters gang fra fru Krarup og var faktisk gået hjem uden hat.

Vi stillede op næste morgen ovre ved hans gård. Der skulde klapjagten begynde. Han sluttede sig til os, lyserød i hovedet, og fortalte grinende at soen havde leveret ham netop de 13 grise han havde tabt.

De var fiskere og drev lidt landbrug. I krigens dage levede de højt og regnede ikke en hundredekrone-seddel.

Det er et morsomt sprog de taler på de kanter. Ikke let at forstå, selv ikke for en østjyde.

Et besøg hos Kristen Grim for at træffe aftale om vor gensidige imødekommenhed fremkaldte muntre uforståelige vittigheder. Jeg skulde have lov at passere hans 20 tdr. sandjord med mager havre, lidt roer og kartofler og skyde en forvildet hare eller agerhøne.

Han var ikke så tosset at han vilde nægte mig dette, men fandt det, på sit muntre sprog – mens vi fik en Tuborg i stadsestuen – at være lige for lige, at han til gengæld havde fri jagtret til mine 2000 tdr. plantage.

Det kneb for mig at få ham til at nøjes med at blive bedt med til min klapjagt med efter-

følgende to dages gilde. Jeg forstod ikke hvad han sagde, og måtte, med klap på skulderen og venskabsforsikringer slå fast at vi måtte udveksle breve om sagen og at intet var fastslået ved mit besøg.

Det var et herligt sted den Husby plantage. Den strakte sig fra Nissum Fjord ned langs Vesterhavet, seks kilometer på den led. Fire kilometer ind i landet med Husby Kirke i det sydøstre hjørne. Vilde klitter med forkrøblede bjergfyr hist og her. Lidt sandede vejspor. Ingen levende mors sjæl.

At kravle op på en høj klit en klar oktoberdag og slå sig ned med sin lommemad og nyde hvilen efter forgæves forsøg på at finde hvor agerhønsflokkene havde smidt sig:

Himmerig!

Vesterhavet der ude med hvidt skum på revlerne. Nissum Fjord nordpå. Andre fjorde og søer mod øst og syd. Frit syn så langt øjet rakte.

I de dage var det altid godt vejr med sol og klar luft fra agerhønsjagten begyndte og langt ind i oktober. Når man ikke gad have det godt

længere og længtes efter at tage hjem, faldt det ind med storm, regn og kulde.

Klunset blev pakket sammen. Farvel til fru Krarup. Dejlig hvile i bilen tværs over Jylland og hyggeligt at komme i sin egen gode seng og få bad og få sig vasket og komme på kontoret igen.

*Om kulhandel – et tema
med variationer*

KULHANDELEN lå fast i sit grundtema i mine unge dage før den første verdenskrig. Det gik på den kendte melodi at kullene blev købt i England og Skotland, blev sejlet hjem og blev solgt til dem der havde brug for dem. Men til musikkens almindelige instrumenter føjedes i tidens løb en fløjte med en lille tremolo. Der var nemlig for mange kul, for mange skibe, for mange kulhandlere. Det bevirkede at der var for megen konkurrence og det medførte at handelen ikke var lønnende.

I mine optegnelser om kulhandelen i min fars dage fortælles hvorledes tremoloen udviklede sig. Den fuldendte trille betød at aftaler om priser og afsætningsområder sikrede kulhandlerne en passende beskedne løn for deres arbejde.

Verdenskrigen 1914–18 overflødiggjorde

tremoloen og kulhandelen passerede ind i variationen vareknaphed og priskontrol.

I Århus fandt vi det betimeligt at indmelde os i Danske Kulimportørers Association, stiftet allerede år 1900 af kulimportører i de mindre provinshavne til hjælp i sager af almen betydning. Når vore myndigheder nu vilde blande sig i vore affærer burde branchen måske stå samlet. Vi meldte os ind i 1915 og jeg trådte ind i associationens bestyrelse. N. K. Strøyberg i Ålborg var bestyrelsens formand.

Man kan læse i bogen om Strøybergs liv og virke hvorledes han ivrigt anskaffede skibe – ved lån og kredit – og hvordan han blev en rig mand ved likvidation af sine skibsselskaber i 1916.

Straks efter likvidationen købte han Dronning^{lund}~~borg~~ gods med slot og kirke. (Kirken er bygget sammen med slottet og godsejeren har sin private balkon i kirken – hævet over menigheden med direkte indgang fra slottets belteage.)

Slottet blev restaureret og en smuk blomsterhave anlagt.

Efter indflytningen indvarslede han til medlemsmøde i associationen. Mødet blev holdt på hotel Phønix i Ålborg og efter endt møde var alle bedt til festmiddag på slottet.

Bestyrelsens medlemmer var indbudt til at bo et par dage på slottet. Fra mit vindue havde jeg udsigt til avlsbygningernes længer og jeg vækkedes om morgenen af storkes knebren. Der var en storkerede på hver af de mange skorstene og hver storkerede havde sit storkepar og en redefuld storkeunger.

Den lystigste musik.

Vi gæster havde det for os selv i gæstefløjten med dens billardstue i hjørnetårnet. Der fik jeg mig en eftermiddagspassiar over en whisky og soda med den gamle konsul Rützebeck der fortalte mig hvor svært de havde det i Strøberges unge dage; han var ved at splitte det hele med sine ideer, sig selv inklusive. Det var godt vi nu stod sammen i de vanskelige tider.

Strøberg havde et dobbelt formål med at samle alle os kulhandlere derude på Dronningberg. *Lund*

En forståelig trang til at vise os de ny-erhvervede herligheder og ønsket om at det store møde skulde danne afslutningen på hans formandsskab. Det var naturligt at han gerne vilde aflastes og desuden mente han sig som ret tunghør uegnet til at lede forhandlinger med myndighederne.

Det lykkedes os at formå ham til at fungere endnu et år som formand.

Hvor sørgeligt at det kun så kort en tid blev ham forundt at nyde livet som herremand. Han døde allerede 1922, kun 52 år gammel.

Jeg var udpeget til hans efterfølger som formand og trådte i funktion i 1918.

Min opgave var at samle alle landets handelsimportører i associationen. Vi manglede københavnere.

Der var indført maksimal-avancer på kul og koks, og direktør Ostenfeld fra Det Danske Kulkompagni havde skaffet standen meget tilfredsstillende vilkår.

Ostenfelds sygdom og død og ansættelsen som hans efterfølger af Th. Adler Svanholm, som ikke var branchekyndig, gjorde mig opgaven let.

Der var almindelig stemning i København for at have en samlet brancheforening.

Alle ønskede dog som betingelse for indmeldelsen at få plads i bestyrelsen, og det kunde jo ikke lade sig gøre.

Jeg foreslog at min onkel Chr. I. Kampmann, Th. Adler Svanholm og Emil Drost fik sæde i den udvidede bestyrelse.

Det lykkedes mig heldigvis at få alle københavnere til at acceptere dette forslag, og således blev det.

Svanholm, Ostenfelds efterfølger, vilde ikke høre tale om at tage formandspladsen, ganske ny som han var i branchen. De andre københavnere undte ikke hinanden den ære. Jeg måtte finde mig i at blive på formandspladsen, skønt mere praktisk om én fra hovedstaden havde taget det job og ledet de kedsommelige forhandlinger med myndighederne om maksimalpriser og restriktioner.

Højesteretssagfører P. G. C. Jensen var associationens første juridiske rådgiver, afløst, inden jeg trådte til, af sin søn overretssagfører Ejnar Falk-Jensen, en mand jeg satte meget højt. Kølig æstetiker, tilbageholdende, uden albuer. Vore bestyrelsesmøder blev holdt på hans kontor. Han blandede sig ikke i mine forhandlinger om at få københavnerne ind i foreningen. Ejheller deltog han i møderne i den overordentlige kommission. Det var mest juridiske spørgsmål han tog sig af, retssager og forhandlinger om hævede kontrakter og certepartier.

*Om at gaa fallit og blive
reduceret til direktør*

EFTERKRIGSTIDENS varemangel kulminerede i 1920. Kul hjemtoges fra U. S. A., det lidt man kunde få fra United Kingdom slog ikke til. Priserne var tårnhøje.

K. M. & H. fandt det rigtigst at kontrahere om to ladninger kul fra Amerika til efterårslevering.

Warla og jeg tog på sommerferie til England. Gjorde sammen med Wiedemanns (Poul tog sangtimer i London) en automobil-tur i Sydengland, og var så nogle dage i London sammen med dem på deres hotel garni i Cromwell road.

Det blev meget varmt, og vi besluttede at rejse til Skotland, misundt af hotellets kassererske da vi betalte regningen og sagde hvor vi agtede os hen.

“Oh, Scotland, the air is like Champagne!”

Mere end man kunde sige om luften i hendes hundehul af et kontor.

Vi standsede i Edinburgh hvor vi havde den oplevelse at Warla ikke kunde få et blødkogt æg til sin morgenmad som indtoges i Caledonian Station Hotel's elegante spisesal.

“Ye can have frrried eggs or ye can have scrrrambled eggs, but ye canna have boiled eggs, its no on the menu!”

(Det blev en klassisk bemærkning “its no on the menu”, som vi drillede vore skotske venner med når de ikke kunde give os kullene i de sorteringer vi ønskede at købe.)

Inden vi rejste hjem igen sikrede jeg mig et par ladninger skotske kul til de vanvittige priser.

Året indtil 1. oktober havde givet rekordoverskud.

De amerikanske kul blev forsinkede, og inden de nåede frem skete katastrofen.

En ny variation: vareoverflod og køberstrejke.

Priserne styrtede ned.

Det var lykkedes mig at få de skotske lad-

ninger annulleret i sidste øjeblik, men de amerikanske ladninger var undervejs.

Usælgelige.

Inden året var omme var vi ruinerede.

Penge til de dyre ladninger havde vi lånt i Handelsbanken.

Unge Damm kom over fra København, og på Levinsens lille kontor i Jydsk Handels- og Landbrugsbank drøftede vi stillingen og så sandheden i øjnene.

På et møde i bankens hovedsæde med bankens direktion, Damm junior, Krøger og Nørgård afleverede vi alt hvad vi ejede og kunde endda ikke dække hele gælden.

Gældsbreve blev udstedt for så store beløb som man mente vi måske var i stand til at betale hvis vi igen kom ovenpå.

Efter mødet gik jeg om aftenen ud til min mor hvor vi skulde træffes for at tale om hvordan det var gået.

Sort i sindet. Tænk, fallit.

Passerede på Gammel Kongevej nogle leende mennesker og misundte dem deres sorgløshed.

Banken solgte K. M. & H. til Det Danske Kulkompagni, min Daimler til konditor Emmerly, mit hus i Skåde til min gamle ven Axel Kier (han bor der endnu). Hvad jeg havde ejet af aktier og andre værdier blev gemt i bankens bordskuffe. En ridehest jeg havde købt da det begyndte at se galt ud – for at få luft – beholdt jeg, og de “rædsomme” malerier af Giersing, Rude og Scharff. Indboet var Warlas. Vi blev i lejligheden i Havnegade. De 2000 kr. med varme så ikke længere så ublu ud.

Hvor meget tabte banken? Vist ikke så farlig meget. Det kom an på hvad de fik for K. M. & H., og det ved jeg ikke.

Svanholm tilbød mig stillingen som direktør for et aktieselskab, som skulde videreføre K. M. & H., og Henrik fik stillingen som direktør for en lille forretning vi havde i Vejle og som vi også havde afleveret.

Det er en mærkelig overgang fra at være selvstændig købmand at reduceres til direktør for et aktieselskab, endog et datterselskab af et andet aktieselskab.

Jeg fik en passende løn, en pæn tantieme-sats og fik lov til at overtage en god portion aktier, som jeg jo ikke kunde betale for; men det årlige udbytte skulde bruges til renter og afdrag.

I hjemmet blev tæring sat efter næring. Gennemført sparsommelighed.

Collstrop bødede på de formindskede kår ved at gennemføre at Trælastkompagniet ydede mig en formandsløn på 2000 kr. om året foruden den sædvanlige bestyrelses-tantieme.

Svanholm overtog formandspladsen i associationen.

Færdig med havneudvalg og arbejdsgiverforening.

Ikke flere malerier.

Om styrkeprøven

SVANHOLM var som sagt ny i kulbranchen. Han havde arbejdet sig op til at blive nr. 2 i Vacuum Oil Co., det førende olieselskab. Ernst Michaelsen skattede ham højt, den meget talende chef med den hæse stemme, men at blive nr. 1 i oliebranchen måtte Svanholm opgive og han tog imod direktørpladsen i Det Danske Kulkompagni da den blev ledig. Derved blev han førstemand i kulbranchen. Hovedstadens dominerende kulhandel med stor aktiekapital, udstrakte kulsiloanlæg i frihavnen med moderne mekaniske hjælpemidler og en udmærket flåde af kulske.

Udvikling må der til, stilstand er tilbagegang – de ivrigste siger endog at stilstand er døden.

Svanholm lod sig ikke nøje med at være den førende i København. Navnet Det *Dan-*

ske Kulkompagni satte den ærgerrige mand på sporet. Han greb med begejstring lejligheden til at åbne en afdeling i Århus, min stakkels strandede skude, og gik videre – Grenå, Kolding, Haderslev, Fåborg, Ålborg, Bornholm, ja sågar Island. En ny variant: handel fra concern: moderselskab og datterselskaber. Det stolte mål nået: fra den førende i København til den førende i Danmark.

Havde Svanholm været bedre kendt med sin nye branche vilde han have observeret at der sad en kulhandler ovre i Århus som havde gjort store forretninger, bl. a. med at levere kul til De Danske Statsbaner, og som utvivlsomt var sluppet ud af efterkrigstidens ragnarok som en særdeles holden mand; og havde måske betænkt sig på at træde ham på tæerne ved at engagere sig på hans hjemmebane, Århus og andre dele af hans jyske territorium.

Svanholm fik et chok da den omtalte århusianer købte en af de mest betydelige kulforretninger i hovedstaden, foruden en stribe provinsforretninger, satte en mand ind i associationens bestyrelse, hvor Svanholm lige hav-

de sat sig tilrette i formandsstolen, og foranledigede, at han måtte vige dette sæde.

Atter en ny variation. En slags boksekamp. Svanholm vaklede, men holdt sig på benene.

Kampen endte dog med rent knock-out: Modstanderen købte majoriteten af aktier i Det Danske Kulkompagni!

Svanholm slagen på valen.

Hans første handling, da han fik vejret, var at tilbyde at overdrage mig Kampmann, Møller & Herskind, så jeg kunde slippe ud af sejrherrens åg. Tegn på hans usvigelige venskab. Umuligt for mig pengeløse at tage imod.

Bitre overvejelser, hvad han selv skulde gøre.

Hans opdragelse som en lydige organisationsmand fik ham til at bøje sig. Han meddelte mig at han havde besluttet at overgive sig til sejrherren med flyvende faner og klingende spil.

Når jeg mindes min storartede vens kapitulation med de flyvende faner og det klingende spil ser jeg altid Velasquez' maleri for

mig: overgivelsen af Breda og den elegante sejrherres nydelige modtagelse af den overvundne.

Sådan også Svanholm. Han modtoges med den største hensynsfuldhed. En sagfører blev placeret i hans bestyrelse som repræsentant for aktiemajoriteten. Ingen indblanding. Fuld tillid. Svanholm genvalgtes som formand i associationens bestyrelse.

Men i sejrherrens annoncer i aviserne reklameredes med:

Største salg i Danmark.

*Om mit forhold til
Svanholm*

DET var naturligt om Svanholm havde skabt et samarbejde med de nye datterselskaber på den måde at hovedkontoret i København foretog indkøbsdispositionerne og befragtning af skibe til varenes hjemsejling. Han bøjede sig imidlertid for mit ønske om at drive aktieselskabet sådan som jeg havde drevet forretningen da jeg var dens indehaver. Han tog plads som formand i min bestyrelse og bad mig udpege to af mine bekendte som sammen med ham kunde opfylde aktieselskabslovens krav om at et aktieselskab skal ledes af en bestyrelse på mindst 3 medlemmer. Anden berøring havde jeg ikke med mine aktionærer udover at de lod deres interne revisor gennemgå mine regnskaber. Med min formand vekslede jeg daglig breve. Han holdt af at skrive og jeg holdt af at skrive. Jeg fortalte ham

hvad jeg foretog mig og jeg ved såmænd ikke hvad han fortalte mig. Som frimurer var han opdraget til at være hemmelighedsfuld, men han skrev lange breve til mig og jeg tror vores korrespondance var til gensidig glæde.

Mens jeg tidligere opsøgte onkel Christian når jeg var i København var det nu Svanholm jeg gik op til, mærkeligt nok, for vi lignede ikke hinanden og havde ingen fælles interesser. Jeg tog tit med ham hjem om aftenen, skønt jeg egentlig ikke rigtig var på bølgelængde med hans kone, og deres to døtre kun var småpiger. Jeg var lidt fortrykt de første år efter katastrofen og trængte måske til hans støtte og beskyttelse. Og den gav han mig.

Om kulindkøb og kuleksportører

VOR aftale tro blev det aldrig forlangt af mig, at jeg skulde lade D. D. K. købe ind for mig og den eneste af D. D. K.s forbindelser jeg fik noget at gøre med var France Fenwick Tyne & Wear Co., forhandlere af Wearmouth gaskul.

I min tidligste tid som kulimportør aflagde jeg besøg på denne kulmines kontor i Sunderland – modtaget i det elegante chefskontor med de høje lyse træpaneler, af den lige så elegante chef, mr. Dawson, som beklagede at han ikke kunde tilbyde mig sine kul. De forhandlede dengang i Århus af firmaet Rudolf Wulff.

I København forhandlede de af D. D. K., og jeg blev nu forhandler i Århus som ven af D. D. K. – Rudolf Wulff eksisterede ikke mere.

Wearmouths kontor var flyttet op til Newcastle, en kort spadseretur fra Station Hotel ad de snoede stejle gader ned til havnen.

Mr. Dawson var en herlig munter mand med en hjertelig latter. Elskede god mad og god vin. Mangt et måltid indtog vi hos Tilley i separatværelse, han og hans søn Frank (som var opdraget af faderen til at forstå sig på mad og drikke), Svanholm og jeg.

Svanholm misundte mig, sagde han, at gamle Dawson og jeg kunde more os over hinandens spøg og vittigheder og le om kap. Svanholm følte sig udenfor. Svanholms engelsk var ganske udmærket. Han kunde holde lange taler ved de festlige store middage ovenpå de store møder.

Hans områder var begrænsede og ordforrådet ikke til spøgende snævert samvær ved den lille middag.

Dawson morede sig over hans lidt forkerte sproglige vendinger, som f. eks. når han fejlciterede det gængse mundheld: "Do in Rome as the *Romans*", og sagde: "... as the *Romes*". Det gentog Dawson, når Svanholm

ikke var til stede, og brast i latter. Ikke spor hånligt, kun at han ikke kunde bare sig.

Dawson besøgte os engang i Århus. Mrs. Dawson var med. Hun undskyldte de mærkværdige skilderier vi havde på væggene – det var jo “war-pictures”. Dermed mente hun at man ikke under krigen kunde få 1. kvalitet leveret, men måtte bære over med krigsvarer. (Som tyskernes “Ersatz”.)

Dawson havde hyggelige principper. Han snøvlede en lille smule og yndede at sige, når han løftede sit glas: “Another little drop won’t do us any harm!”

Når der var licitation over gaskul og vi drøftede hvad vi skulde forlange, docerede han: “If you don’t have the order you won’t make any money!”

Frank var stilfuld med en munter kone, som blev sendt i seng da hun kyssede Svanholm i billardsalonen. Det var på en weekend-udflugt til Harrogate i Franks Bentley. Efter middagen i det kedelige stilfulde hotel spillede Frank og jeg lidt billard, mens Svanholm

og fru Frank så på – og hun altså gav efter for Svanholms galante spøgefuldheder og leende faldt ham om halsen og gav ham et smækkys.

Vi havde mange fornøjelige ture. Til de engelske søer, engang flere dage, i flere biler. Min skuffe er fuld af amatør billeder fra de smukke steder og fra hoteller, udenfor hvilke vi soledede os om morgenen før vi drog videre.

Fra Skotland, vort hovedmarked, havde vi i mange år fået vore forsyninger fra Fife Coal Co. gennem Dundee-firmaet Andrew Leitch & Co., hvor vi tre brødre efterhånden lærte sprogets mysterier og lidt om kulhandelen. Min gamle ven Andrew Leitch, firmaets senior-chef, en liberal fredselsker, sygnede hen under krigen 1914–18. Flanderns frygtelige blodbade og de uhyre tab af hans lands blomstrende ungdom gjorde et dybt indtryk på ham. Han græmmede sig ihjel. Ved hans død mistede vi vor favørstilling hos Fife Coal Co. og måtte søge nye forbindelser.

Den norskfødte mr. Nyqvist oparbejdede en eksportafdeling for det skotske handelshus Bruce Lindsay Bros., Leith, og introduceredes til os gennem deres agent i Danmark.

Vi prøvede kul fra forskellige skotske miner, bl. a. fra Lochgelly Iron & Coal Co. i Fife, og en skønne dag rejste jeg til Skotland for at stifte personligt bekendtskab med de mennesker vi var begyndt at handle med. Min første visit gjaldt firmaet i Leith, Bruce Lindsay Brothers.

Leith hænger sammen med Edinburgh ved en lang gade, Leith Walk. Edinburgh højt hævet, Leith nede ved vandet. Kommer man oppe fra Edinburgh, omtrent helt ned og drejer til højre ad en smal sidegade, har man for sig en indhegnet park – sportsplads med tennisbaner og deslige mellem buskadser. På ens venstre hånd er parken flankeret af en vej med en række to-etages nette beboelseshuse med små forhaver ud til vejen, de fleste af husene nu omdannet til kontorer. Johns Place, Leith, er postadressen, og i nr. 8 har Bruce Lindsay Bros. Ltd. deres domicil.

Fra den lille forhavn fører en solid stentrappe op til en høj stueetage. Den tunge fordør står åben når kontoret er åbent. Paraply- og hattestativ i vindfanget. Mellem-døren, matte glastrude bærer devisen:

“Esse quam videri”.

Ja, ja, vist så. Bedre at være end at synes. Skal vi tro på jeres puritanske ærbarhed? At denne er blevet jeres anden natur og ikke blot en maske, noget I vil synes.

Bestræbelse efter ærlighed læser vi på ruden.

To brødre præsenteredes jeg for i den store stue til venstre for entreen. To ældre herrer. En ved hver sit skrivebord på stuens to ydervægge på hver side af vinduet. De vender altså ryggen til hinanden når de passer deres arbejde. Et stort konference-bord midt på gulvet, fyldt med papirer.

Den ene hed mr. Bruce Lindsay, den anden mr. Tom Lindsay. Hvis “Bruce” var et fornavn, hvorfor så Bruce Lindsay Brothers og ikke kun Lindsay Brothers eller Bruce and Tom Lindsay?

Mr. Bruce Lindsay var nummer ét, både i firmanavnet og faktisk. Smuk mand med overskæg. Stort fotografi af ham over hans skrivebord, i knæbukser og med kårde. Provost of Leith havde han været.

Mr. Tom havde ikke haft offentlige hverv der krævede fotografering i positur. En jævn og beskeden mand, ikke det man forstår ved typen på en forretningsmand.

Min visit hos de to herrer forløb med de sædvanlige høflighedsudvekslinger. Kul berørtes kun periferisk. Mr. Bruce Lindsay bad mig aflægge et besøg i hans hjem inden min hjemrejse. Han håbede vi kunde finde en dag der passede mig.

Mr. Nyqvist halede mig med op på 1. sal hvor han havde sit kontor. Han kaldte på Lochgelly i telefonen, fik forbindelse med mr. Robert Story, the general manager, fortalte ham jeg var i byen og gerne vilde gøre hans bekendtskab, fik ham lokket over til Edinburgh og lovede ham et måltid mad på N. B. Station Hotel's grill room, hvor vi mødtes henad aften.

Nyqvists engelsk var norskpræget – ligesom mit vel afslørede min jyske herkomst. Han var ude over den første ungdom, lidt for tyk, og hans lille næses farve røbede at han ikke spyttede i glasset. Han havde en god position hos kulminerne og talte med dem i telefonen med autoritet.

Lochgellys sales-manager mr. Holdsworth, en snakkesalig grinebider som evindeligt diskede op med "historier" som han selv morede sig kosteligt over, blev tumlet af Nyqvist som fik sin vilje med ham, men måtte finde sig i hans sludder og historier og tømme mangt et bæger med ham.

Robert Story sagde ikke nej til en drink, men han holdtes i stramme tøjler i sit hjem. Konen havde nøglen til buffet'en.

Mangen middag fik jeg med Nyqvist i årenes løb i N. B. hotellets grill room. Hector, den italienske overtjener, sørgede godt for os. Story var let at lokke over til Edinburgh til en glad aften. Holdsworth var jeg helst fri for, men nu og da slap jeg ikke for hans vittigheder.

Hans evindelige: "I'm a man of few words, gi's your hand!" med latterkaskader. Jeg måtte tvinge mig til at le over hans muntre beretning om den katolske kone, som skulde til skrifte og måtte hjem og ha' rene bukser på, fordi hun havde set gennem nøglehullet at en akrobat slog vejrmøller for at vise den katolske pater hvor flink han var, og konen nu troede det var "boden" i dag at slå vejrmøller.

Vandfald af snak og vrøvl.

Det var langt hyggeligere når mr. Bruce Lindsay bad mig hjem til middag. Han havde et smukt hjem i den sydlige udkant af Edinburgh. Cementeret opgang fra vejen, gennem fint klippede græsplæner, blomsterbede og buskadser. Velholdt, velhavende hjem, godt med bløde gulvtæpper. Gode tunge møbler i spisestuen, med oliemalerier i tunge rammer på væggene. Spinkle møbler i dagligstuen med akvareller i spinkle rammer på væggene, som det hører sig til. Gode lænestole på hver side af kaminen i "hans" stue og med bogskabe på væggene. Enkemand med gift dat-

ter hjemme. Hun var stemmeretskvinde. Suf-
fragettes kaldte man dem, lidt nedsættende.
(Det var ikke helt comme il faut for kvinder
at gøre propaganda.) Hendes mand dyrkede
kaffe i Afrika (hun tålte ikke klimaet). Des-
uden var der en yngre søn; fedladen, ikke
noget bevendt.

Mr. Bruce Lindsay elskede gode vine og
bød på udsøgte, små middage. Han satte pris
på at man sagde et par ord ved desserten; at
man glædede sig over at være gæst i hans
dejlige hjem og i hans dejlige land, som man
elskede som sit andet fædreland. Han nød at
blive rost og takkede med smil på læben.

Den selskabelige senior-chef var også gerne
med, når der arrangeredes en lille middag
i N. B. hotellets selskabslokaler, f. eks. når et
par udenlandske kunder skulde underholdes.

En særhed havde han.

Han vilde kun tage hjem per spovogn.
Den gik ganske vist fra sidegaden lige ved
siden af hotellet og forbi hans egen dør, men
med lange pauser mellem hver vogn. Regn,
kulde, blæst: Mr. Bruce Lindsay stod i kø

og ventede til den kom. Ikke af fedtethed, egentlig talt. Men det ser ikke godt ud at tage en taxi. Og frikort havde han som gammel provost. Det var lidt af en æressag ikke at holde sig for god til at bruge det folkelige befordringsmiddel.

Mr. Tom førte en beskednere tilværelse. En helt anden type end broderen. Lidt landlig måske, både i udseende og sprog. Hans kone var gammel og hans hjem mere falmet, gulvtæpperne tyndere.

Han var jæger og bad mig engang med på jagt en sen efterårsdag.

Han drev jagt på en proprietærgård et godt stykke vej vest for Edinburgh. Gården lå nær ved et gods med skove og fasanopdræt.

Vi var en 5-6 mand og vi stillede op på række med passende mellemrum mellem hver, trampede markerne af og skød på hvad vi rejste.

Kaniner var der også. De smuttede om mellem tuer og enebærbuske og forsvandt i deres huller i jorden. Mr. Toms søn, som hed

Carruthers til fornavn, var en djævel til at få ram på de små tingester. Han gav et vræl fra sig når han fik øje på én og knaldede løs i samme nu. Lige så langsom han var i sin tale, lige så rap var han på fingrene.

(Han var kendt for den ro han indgød sine soldater; al frygt forlod dem, når Carruthers – deres officer – var til stede iblandt dem. Han var med i hele krigen 1914–18.)

Midt på dagen holdt vi hvil i gårdens opholdsrum. Våde var vi, koldt var det også. Foruden sandwiches trakterede mr. Tom med mælk, men vi fik en god sjat whisky i som en slags medicin; det varmede og smagte godt.

Jeg har aldrig fået det, hverken før eller siden. Tænker tit jeg vil prøve det igen, det er en storartet drik. Slukker og varmer. Mælk, godt med whisky i.

Der var ingen jagtmiddag hos mr. Tom i kjole og hvidt efter endt jagtdag (som når Boganis var på jagt på godserne i Danmark). Det var “farvel og tak, det var en dejlig dag”; jeg blev sat af ved mit hotel henad

aften. Men mr. Nyqvist, som ikke gad gå på jagt, tog sig af mig om aftenen.

Ved en eller anden lejlighed foreslog Nyqvist mig at blive i Edinburgh i weekenden og tage med ham hjem lørdag aften når vi havde spist på hotellet. Vi kunde gøre en udflugt i automobil om søndagen.

Efter Hectors gode middag drak vi portvin.

Jeg har aldrig forstået engelsk smag – at sidde og bælle sød portvin i sig efter middag. Nyqvist brød sig egentlig heller ikke om det, men for en gangs skyld blev vi enige om at prøve det.

Jeg var lidt flov over at skulle præsenteres for mrs. Nyqvist, da vi henad sengetid fik mit kluns med i en taxi og drog ned til Nyqvists hus; mælet bliver grødet af portvin.

Mrs. Nyqvist, en bonnie mørkhåret lassie fra Fife, tog imod os med anstand, gav os whiskyen ind i herreværelset – og trak sig beskedent tilbage.

Uden en nightcap går man ikke i seng. Næste dag var hovedet tungt. Det kvikkede at se det veldækkede morgenbord. To flasker

Bass til hver af herrerne – der må være forskel på søgn og hellig, forklarede Nyqvist.

Det havde nok været godt for ham om lassien fra Fife havde gemt nøglen til buffet'en ligesom Storys kone. Han holdt ikke til det og døde som en ret ung mand, efterladende den sørgende mørkhårede lassie og deres datter, en ganske lys lille pige, en ægte norsk jente.

Mr. Tom havde en søn til og han havde været med i krigen som læge. Han var med i det dyrekøbte "retreat from Mons". Behandlede sårede bagefter til han var ved at styrte af træthed. Sov 24 timer i træk da han endelig blev færdig. Nu var han overlæge på en sindssygeanstalt ikke langt fra London.

På kontoret i Leith, engang på vej hjem via London, hørte jeg at mr. og mrs. Tom var på besøg hos sønnen dernede, og blev opfordret af Carruthers til at tage ud en eftermiddag og besøge dem.

Jeg besluttede at give mr. Tom den lille bog jeg havde vist Carruthers, lige udkommet,

læst kun af mænd og rost for dens dristige og morsomme beskrivelse af noget så upasende som "det lille hus", "The Specialist" hed værket. Mr. Tom havde hørt om den, sagde Carruthers, men man køber jo ikke bøger.

Jeg fik et påskud, ude i overlægens smukke have, til at være alene et øjeblik med mr. Tom. Så mig om, om vi var uobserverede, halede bogen op af lommen og gav ham den:

"Hys, stik den i lommen – lad ikke damerne se det!"

Han så sig forsigtigt om og stak bogen i lommen og hviskede sin tak og at han glædede sig til at læse den.

Sidste gang jeg så mr. Tom var i 1939, efter at krig igen var erklæret mellem United Kingdom og Tyskland. En tysk flyvemaskine var nødlandet et kort stykke vej uden for Edinburgh og besætningen taget til fange. Invasion taltes der om. Mr. Tom fik sit jagtgevær ind på kontoret. Det stod med patroner

i ved siden af hans skrivebord. Hans liv skulde sælges dyrt.

Strådøden blev ham dog til del, inden freden igen blev sluttet.

Nyqvist havde forestillet Charlie Sharp for mig en dag, nede på kontoret. Sharp stod for den indenlandske salgsafdeling, forretningens oprindelige og eneste område, indtil Jimmy fandt på at sælge kul i sit norske hjemland og i Danmark og Sverige.

Eksporten var efterhånden blevet en ganske omfattende afdeling, og Charlie Sharp overtog den, da Nyqvist døde. En helt anden type end den blodsprængte nordmand. Ubegribeligt at Sharp kunde gøre sig. Han mumlede og hakkede i det, talte det mest utydelige sprog. Ganske uanselig.

Hans ukuelige energi hjalp ham, og han blev efterhånden vellidt og velset hvor han kom.

I hans hjem fandtes ikke alkohol, det tillod hans kone ikke. Hun var barnebarn af en baptist-biskop og var mere striks end selve biskop-

pen (som tog sin nightcap, efter hvad Charlie Sharp sagde). Kirken var hendes et og alt, hjemmet kom i anden række.

Han fik hende efterhånden blødgjort en lille smule. Jeg overnattede hos ham af og til, og da knirkede han sig op til at sørge for lidt whisky til maden.

Oftest boede jeg på hotel. Gik man hjem med Sharp en aften, efter at have spist ude, for at hilse på hans kone, fik man hverken vådt eller tørt.

Det fandt hun ganske i sin orden, jeg også, men vi danske er jo vant til at blive budt et eller andet, når man gør aftenvisit hos folk.

Sharp havde overtaget Nyqvists kontor på 1. sal. Efter mr. Bruce Lindsay's død sad mr. Tom og Carruthers ved de to skriveborde i den store stue nedenunder.

Manden fra Afrika var kommet hjem, og han og hans kone, stemmeretskvinden, købte et hus i Long Niddrie. Han hed Johnson og fik et skrivebord anbragt i samme stue hvor Sharp sad og rodede med alle sine breve og telegrammer.

Jeg ved ikke hvad Johnson bestilte, men han var hyggelig og grinede med.

Sharp og jeg spillede golf. Der er mange fine golfbaner rundt om Edinburgh, bl. a. en i Long Niddrie. Johnsons have stødte op til fairway'en, og det medførte besøg hos ham.

Desværre led hans kone af depressioner, hun var nærmest sindssyg. Det lagde en dæmper på gæstfriheden, skønt hun holdt sig til sine egne værelser ovenpå. At overnatte hos dem var udelukket.

Landsbyen Long Niddrie støder op til godset Gosford med det vidtstrakte ubeboede slot bygget af arkitekterne, brødrene Adam. En skønne dag fik slægten den fortvivlede idé at indrette hotel på slottet. En del værelser gjordes i stand til dette formål, og en lille spisesal blev indrettet med særligt køkken. Det måtte jeg prøve.

Lady Angela, en ældre pebermø af slægten – godset tilhørte The Earl of Wemyss – tog sig af det. Sharp og Johnson sagde det var hende der havde hittet på det.

Hun præsiderede i spisesalen.

Et mægtigt slot med Adam-bohave, marmortrapper, marmorskulpturer. En stor oplevelse at gå og se det altsammen efter i sømme.

Johnson og Sharp blev inviteret til middag og kritiserede maden. Argentinsk, frosset kød! Madlugt!

Der skal fagfolk til sådan noget.

Soveværelset var primitivt.

Spøgen blev hurtigt opgivet, og slottet fik lov til at sove videre.

Johnson kørte rundt i en babyford. "The wee fessa" var dens kælenavn.

"Han var så glad ved den, at han godt kunde have tage den med i seng", sagde Sharp.

Vi gjorde "The tour of the Highlands" i den, Johnson ved rattet, Sharp, min søn Niels og jeg som passagerer.

Hvis der kan tænkes noget dejligere end en tur i bil i the Highlands, skulde det være at gøre turen til fods. Jeg fortryder jeg aldrig har gjort det.

Drechsel, Høeg og jeg gjorde fodture i Jylland nogle år i påsken.

Man ser ned på de stakler der jager forbi én i bil eller på cykel.

Det er herligt at tage på fodtur i Jylland – men i Skotland! Synd jeg ikke har givet mig tid til det. Solskin og byger veksler, skyernes skygger farer hastigt over de af bygerne forfriskede skov- eller bregneklædte sider af the Glens og giver et vidunderligt spil.

The wee fessa fik benzin fyldt på hver morgen og blev vejet, med og uden benzin og med og uden passagerer. Vi måtte ikke tage for rigeligt til os af fødemidler, det var synd for the wee fessa hvis vi blev for tunge.

Stejle bakker klarede hun, og mens passagererne kravlede ud når toppen nåedes for at beundre udsigten, blev Johnson siddende i bilen og snakkede med den og roste den.

“Naturen” så Johnson ikke. Men han glædede sig til en kro på kysten syd for Oban, hvor man til sin te fik fløde, der var så tyk, at den ikke vilde ud af flødekanden. “It wont leave the jug”, forsikrede han.

Hvor højt han end elskede the wee fessa var det dog besluttet, at han vilde købe en større vogn når hans gamle tante døde. Han skulde arve hende og vilde få £ 2000 om året.

Der gik et par år, og jeg havde helt glemt tanten. En dag betroede han mig at hun var død og havde efterladt hele sin formue til indretning af et hjem for herreløse hunde og katte.

“My luck”, sukkede han.

Johnsons kone døde og hendes arv gled over til deres søde lille datter. Johnson giftede sig med miss Mitchell, kombineret sygeplejerske, barnefrøken og husbestyrerinde. Smuk, kold, fuldbarmet, slank pige, hvis åbenbare trang til det, fru Svanholm kaldte en ung fryrig mand, ikke opfyldtes ved dette ægteskab.

En hyggelig munter mand, trods alle skuffelser. En farm havde han ønsket sig i Afrika. Hans kone tålte ikke klimaet, og Isak Dinesen købte farmen.

Jeg spurgte ham om jeg ikke skulde sende ham hendes bog “Out of Africa”.

Nej, han kunde låne den i The Library.

De besøgte os engang i Århus og vi kørte en tur med dem, for at de kunde beundre den jyske natur. Turen langs Århusbugten til Kalø fremviser vi med stolthed.

En stork fløj af reden et sted i en landsby. Vi måtte holde, Johnson vilde se den komme tilbage.

Ellers interesserede han sig på turen kun for en "nice wee dog" vi kom om ved.

Århusbugtens skønhed var spildt på ham.

Foruden Dawsons og gaskullene dernede i Newcastle var der Consett-koksene, som Axel Brunstrøm prakkede os på. Han var vel af svensk byrd, men det var flere generationer siden.

Kom de helt ned i 12/- i depressions-årene eller var 14/- det laveste. Det var de år skibsværfterne i Tynen lå døde og stille. Man regnede ud, at hvis bare staten bestilte et stort krigsskib, vilde pengene flyde ud til koksværker, stålværker, skibsværfter, til arbejderne alle disse steder; fra dem til urtekræmmere, skræddere, skomagere osv. osv. Alle betalte

skat af pengene. Ikke langt fra at staten fik flere penge ind i skat end skibet kostede.

Men der blev ikke bestilt krigsskibe.

Værfterne lå døde hen, og koks fik man for at hente dem.

I Belgien var man lige færdige med Pontbrulé-værket. De små gasværker var overflødige! Pontbrulé kunde få store priser for koks, havde man regnet ud, og gratis, om så skulde være, forsyne hele Belgien med gas. Nåede at blive færdigt da miseren begyndte.

Jeg fik lyst til at se det, telefonerede en morgenstund fra mit hotel i London til Theophilus Hansen om at møde mig i Bryssel. Han var agent for Pontbrulé-koksene.

En ung englænder, som senere kom til at føre det store ord i koks-faget i London, viste os værket.

Vi dvælede et par dage i slaraffenlandet Bryssel med verdens bedste mad og hotellobbies fulde af houris i eftermiddagstimerne. Theophilus blev indfanget, og jeg måtte sværge på at jeg ikke skulde fortælle fru Poulsen noget. Hun sad derhjemme på gården

i Trørød og passede sagerne og stolede på Theophilus' dyd.

Det var det sædvanlige: Fortæl det ikke til min kone!

Axel Brunstrøm havde et sødt lille mælame derhjemme i Newcastle, hun måtte endelig holdes i uvidenhed om Axels meriter i København. Hun kunde da ikke tænke sig at hendes Axel sad og fjasede med damer ved baren i en natklub.

Det var ikke bedre her til lands.

Svanholm elskede at danse. Det var der jo ingen grund til at fortælle Helga, så blev hun jo så ked af at hun var blevet for gammel og klodset for Theodor.

Jeg skal aldrig glemme engang vi var på familieudflugt i Jylland. Svanholm og jeg med vore koner, i hver sin bil. Generalforsamling i Kolding og middag med de lokale herrer.

Damerne passede sig selv og spiste på hotellet.

Efter den skrupkedelige herremiddag i Palmehavens selskabslokaler brændte Svanholm, inde i dansesalen, på to styrmandskoner fra

Fanø, som var taget en lille tur til Kolding og delikaterede sig med en kop kaffe i Palme-haven.

Sædeligheden dekreterer at du nok må danse med damer fra andre borde, men ikke lade dem tage plads ved dit bord.

Den lov brød Svanholm uden at blinke. Lidt natmad var bestilt til servering for os herrer i de private selskabslokaler.

Svanholm bød galant de to styrmands-damer armen.

Stor var hans indignation da tjeneren beklagende meddelte at det stred mod husets orden at damerne kom med ind.

Værten var desværre ikke hjemme, så Svanholms appel forblev ubesvaret.

Natmaden annulleredes i vrede.

Godnat til damerne. Svanholm og jeg tøfledde hen på hotellet, og de lokale herrer bed vreden i sig og åd natmaden.

Næste formiddag kørte vi videre sydpå. Jeg sagde ikke noget. Men i dette tilfælde havde Svanholm fortalt Helga hvad der var passeret, og hun havde fortalt min kone det,

mens vi to mandfolk var på afskedsvisit på Kolding Kulkompagni's kontor. Så fik jeg på pusterøret, fordi jeg vilde skjule hvad vi havde foretaget os! Svært at være til.

Om Scandinavian Coal Importers Federation

JEG har fortalt om Danske Kulimportørers Association og hvordan jeg fik den styrket ved at få københavnerne med.

Stærkere stod foreningen efter dannelsen af Scandinavian Coal Importers Federation.

Federationen blev dannet i Göteborg på forslag af Valdemar Steen-Christensen ved et møde af skandinaviske handelsimportører af kul. Det var i 1923, mens Svanholm endnu var sat i band. Den gamle, tunghøre, elskværdige Vald. Beijer fra Stockholm blev federationens første formand. En høj, smuk mand med stort hvidt fuldskæg. I 1926 blev Svanholm igen formand for associationen (den danske), efter at han var "gået over med flyvende faner". I 1928 valgtes han til formand i federationen og blev til et permanent fixture – trods mukken (i Sverige). Der var

ingen af de andre medlemslande, der havde en så velegnet mand.

Falk-Jensen var sekretær både for associationen og federationen. Han sagde at en så dygtig mand som Svanholm havde vi aldrig haft før og vilde aldrig få igen. Falk-Jensen var aften-menneske (derfor søgte han ikke at blive højesteretssagfører. Retten sættes om morgenen, længe inden han var stået op). Havde han arbejdet med en sag og ønskede at høre Svanholms mening, skrev han til ham og lagde det i postkassen sent om natten, inden han gik til ro. Svanholm havde brevet på sit bord når han morgenfrisk tændte sin shagpipe kl. halv ni på kontoret; han dikterede straks sit svar og lod brevet gå per bud til F.-J., så det lå på *hans* bord når han vel udsovet mødte på sit kontor opad formiddagen. Smølet blev der ikke, men F.-J. mente, at S. undertiden burde have taget lidt længere tid til at overveje sagerne.

Federationen lededes af nogle få repræsentanter for hver af de skandinaviske landsforeninger. Møder afholdtes skiftevis i de fire

hovedstæder, dels af federationens medlemmer alene, dels med repræsentanter for Coal Exporters Federation. Eksportørerne indbød også til møder i London.

For mig betød møderne i de fremmede byer at Falk-Jensen og jeg gik på museer og hvad der ellers var at se. Vi tog gerne fri en dag eller to, når møderne var forbi, for at dyrke vore interesser.

En enkelt gang var det dog os to der måtte slide i det mens de andre gik ud og morede sig. Det var i London.

I flere år havde man forhandlet om en ny affattelse af de trykte betingelser på eksportørernes slutsedler, de såkaldte General Conditions, som både sælger og køber kunde finde tilfredsstillende. Nu skulde det være alvor. En større forsamling af skandinaver og briter tog plads omkring det lange bord. Der blev talt og diskuteret. Man kom ingen vegne. Til slut enedes man om at udpege én mand fra hver side og lade disse prøve at finde en løsning.

Briterne valgte mr. Hobkirk, chefen for Wm. Milburn & Co., Newcastle, formand

for Exporters Federation. Skandinaverne valgte mig.

Hobkirk støttede sig til sekretæren for Exporters Federation, min gamle ven Stewart, som talte med ægte Glasgow-accent.

Falk-Jensen hjalp mig.

Der sad vi – mens alle de andre gik ud og spillede turister. Nogen af dem kikkede ind i dagens løb for at se hvordan det gik. Jeg havde lige forlangt en diskussion om den juridiske rækkevidde af ordet “impede”. Engelske jurister ynder at anvende flere omtrent ensbetydende ord i deres forbeholds-sætninger. Her drejede det sig om fritagelse for leveringspligt hvis et eller andet hindrede eller “impeded”. Der kom store leksika på bordet, og vi fordybede os i bøgerne med briller på. De nysgerrige listede bort, hovedrystende. Jeg var åbenbart ikke stiv i det engelske, når der var brug for ordbøger.

Færdige blev vi. Enige blev vi. Vi lavede et dokument som blev brugt ved eksport af kul fra England til alle dele af verden. Falk-Jensen var mig en stor støtte, men vi blev

snydt for Tate Gallery den dag. (Kunst var Falk-Jensen's kærlighed. Engang ved en middag i London hvor Falk-Jensen havde en smuk ung dame til bords, en velhavende københavnsk direktør-frue, morede det mig at hun bagefter udtrykte lidt fornærmelse over at han havde underholdt hende om "kunst", som om hun interesserede sig for sådan noget. (Hun bevægede sig i væddeløbs-sportens ædlere luft.))

Efter firemands-forhandlingerne om General Conditions var der stor middag. Jeg skulde propose "the british coal industri". En slem opgave. Der var ikke noget at råbe hurra for i de dage i den industri. Den gik med tab, og mange miner var lukkede. Noget måtte jeg finde på. Jeg lovede at "the bally Baltic buyers" nok skulde komme til hjælp, når det kneb.

Som bekendt morer det englænderne at høre deres sprog forkert udtalt. Den stive middag oplivedes af en venlig svenskers elskværdige tale til sir Daniel Stevenson fra Glasgow, the grand old man fra Skotland, som bærede

festen med sin nærværelse. Svenskeren kaldte ham sir Dæniel. De indfødte lyttede og studede (de siger Daniel og ikke Dæniel). En gang til sagde svenskeren sir Dæniel i talens løb. Det kneb med alvoren, og der ventedes spændt på fortsættelsen, om de skulde have den fornøjelse én gang til. Det var som en flok skoledrenge der er ved at dø af fnis og bevarer alvoren med største besvær. Stemningen var animeret efter at glasset var tømt på sir Dæniels velgående.

Jeg gik i seng da festen var forbi. Mine to kolleger, Svanholm og Steen-Christensen gik i night-club. Brasede ind og vækkede mig i deres muntre og løftede stemning kl. 3 om morgenen. Det skal være så morsomt.

Formandspladsen i British Coal Exporters Federation går på tur mellem distriktsforeningerne. Kun sekretariatet er permanent. (Det er mere demokratisk end den skandinaviske facon, hvor vi havde Svanholm som den permanente formand.) Det giver mere tilfredshed i distrikterne og mindre kritik at man

selv har en chance for at blive valgt. Om end den siddende formand ikke er fuldkommen, spørger man sig om man kunde gøre det bedre selv, og er overbærende. Men det svækker kontinuiteten, og det led vi skandinaver under når vi havde noget på hjerte vi ønskede at forhandle om. Det gik an når en skotte eller en Newcastle-mand besteg tronen – vi kendte hinanden. Rent galt hvis han var fra Wales, som Skandinavien ingen forbindelse havde med. Galt nok også, da John Harrison fra London overtog styret. Han havde ikke føling med eksporten til Skandinavien, men han havde støttet en ven af sig, en hr. Graae, med penge, og firmaet Graae & Hilmand i København var resultatet. Det huede ikke københavnerne at en eksportør havde finansieret en nyopduklet konkurrent.

Harrison var en særdeles elskværdig mand som gjorde sig umage med at komme på talefod med Importers Federation. Efter et fællesmøde i London blev vi indbudt til en elegant middag, og den store forsamling blandedes efter bordet i selskabslokalerne hvor man

passiarede hyggeligt med hinanden. En gammel bekendt af mig, Colonel Arnold Irwin, en af Frank Dawson's venner, tog mig i knaphullet og frittede mig ud, hvad "the importers" syntes om Harrison, den nye formand.

"What do they think of him?" spurgte han.

Jeg vidste ikke at Irwins forretning i Newcastle var blevet slugt af Harrison, og at han altså måske var ude for at spionere lidt. På min, desværre sædvanlige, noget djærve facon – og med københavnerens misfornøjelse med hans støtte til Graae in mente – busede jeg i min muntre after-dinner-stemning ud med:

"They think he is a damd shit!"

Det er et underligt spørgsmål, "Hvad synes de om ham?" Om et mandfolk. Gud jo, de synes han er dejlig, finder man ikke på at sige. Hvad skal man svare. Vi skæmtede videre, Irwin og jeg, kinkede med cognacen, og skiltes.

Nogen tid efter var der møde i Oslo, hvori også Harrison deltog. Vi stod nogle herrer i en klynge, da han arriverede. Han gav hånden til de andre, men sprang mig

over. Det sivede ud at Irwin havde fortalt ham at jeg havde kaldt ham "a damd shit", altså at jeg syntes han var en lort, skønt jeg kun uskyldigt, men ganske vist noget bramfrit, havde givet udtryk for at københavnernes var lidt gale på ham. Selv var jeg jo ikke københavner, og det ragede mig en fjer at han havde lånt sin ven Graae nogle penge. Jeg kendte ikke andet til ham end hvad jeg havde hørt københavnernes mumle om.

Jeg løb på Irwin næste gang jeg var i London. Bebrejdede ham at han havde sladret og refereret mine udtalelser forkert, og bad ham give Harrison den rette sammenhæng. Det nægtede han at gøre. Så skrev jeg til Harrison da jeg kom hjem, og forklarede ham sagen, udtalte min dybeste beklagelse af Irwins forvrængede fremstilling og gav udtryk for at jeg, rent personlig, højagtede og beundrede ham. Fik et nydeligt svar med anmodning om at give ham lejlighed til at trykke min hånd og drikke forlig, hvilket vi gjorde under de højtideligste former ved mit næste besøg i London.

Ragnar Wilton var den af vore svenske kolleger man lagde mest mærke til. En stor gemytlig bulderbasse med en tyk mave, altid ivrigt forfægtende sine meninger.

Når man taler om en svensk sol, mener man den er stikkende men upålidelig – at den hurtigt forsvinder bag en sky.

Det var ikke usædvanligt at overvære at Wilton kammeratligt og smilende slog en mand på skulderen, og rakkede ham ned i det øjeblik han vendte ryggen til. Man måtte regne med at sådan blev man selv behandlet, og nøjes med at more sig over hans noget støjende underholdning.

Jeg løb engang på ham og hans søde kone i spisevognen på vej fra London til Edinburgh.

De skulde op at hilse på Jimmy Nyqvist, og det skulde jeg også.

Jimmy lod vor ven Hector tilberede os en god middag i N.B.'s grill room, og forsynet med whisky i sodavandsflasker forlagde vi residensen efter middagen til "Palais de danse".

De puritanske skotter havde i løbet af første verdenskrig udfundet, at dans ikke mere var ugudeligt, havde opført et flot "Palais de danse" og truffet den vise ordning, at salen visse aftener var reserveret herskaberne, så de ikke risikerede at løbe på deres kokkepiger, og andre aftener for kokkepigerne, så de ikke risikerede at løbe på herskabet.

Om end altså dans ikke var syndigt er der dog en grænse for hvad der er Gud velbehageligt. Dans, lad gå, men dans og drik, nix. Men det er i fuld overensstemmelse med skotsk tankegang at Gud ser gennem fingre med synd blot den skjules for naboen, og at man derfor, hvis man vil drikke mellem dansene, må medbringe whiskyen i uskyldige sodavandsflasker. Således også da vort trekløver Danmark, Norge og Sverige gik til bal i Edinburgh. Der engageredes gigolo til fru Wilton – six pence per dans – og vore tre tyksackers dansk-, norsk- og svenskfarvede engelsk blandede sig med dansemusikkens rytmer og steg i munterhed efterhånden som indholdet sank i sodavandsflaskerne.

Ved en anden lejlighed benyttede Wilton og jeg os i vor samtale af vore respektive modersmål. Det var på hjemturen fra et federationsmøde i Oslo. Fristet af det yndige sommervejr tog vi med det lille kystfartøj "Oscar Dickson" fra Oslo til Göteborg og oplevede Oslofjord og Skärgården langs den svenske kyst.

"Vi", det vil sige tre svenskere – stockholmeren Wilton, en göteborgere, og Ragnar Hedberg fra Malmö – og jeg.

Falk-Jensen gad ikke tage med. Naturen var ikke noget at spille sin tid på; jeg lod ham for en gangs skyld gå alene på museum.

Mæt af Oslofjorden nød vi en fredelig nat i Strömstads pæne lille havn hvor "Oscar Dickson" lå over.

Göteborgeren sværmede med et yndigt bysbarn som var kommet op til Strömstad med toget for at gøre sejlturen med ham næste dag. De gik i land for uforstyrret at nyde den kogende sommernat.

Hedberg gik til køjs.

Wilton og jeg tilbragte den lyse, lune nat på skibets dæk med whisky og tobak. Hans

svenske og mit danske blandedes – indtil han ud på morgenstunden foreslog at vi skulde prate engelska. Han forstod fa'en hakke ham ikke et ord af mit danske.

Fra Strömstad til Göteborg næste dag havde det unge par travlt med at passe deres myggestik. Hedberg med at efterforske hvem af os to der var ældst og altså privilegeret til at foreslå bror-skålen, det var første gang vi var på udflugt sammen. Wilton og jeg prøvede igen at forstå hinanden på vor^{de} respektive tungeomål; det hjalp måske at de ikke blandedes med whisky.

Tysk mestrede Wilton og fik lejlighed til at vise det på en natlig færd fra Berlin til Warszawa hvor federationens delegerede skulde til møde. I en tom kupé i sovevognen indviede Wilton de medrejsende skandinaviske kolleger i rejsecheckens mysterier ved en night-cap før vi trak os tilbage til hver sin køje.

“Det er inte pengar, men när jag skriver mit namn, då er det pengar”.

Vi kom omsider til køjs; jeg delte kupé med Svanholm, og vi blev vækket i den tidlige morgentime da toget holdt stille ved den tyske grænsestation og en devisetolder gik fra dør til dør og spurgte om vi havde penge. Det skulde skrives i passet, så vi kunde få pengene ind igen i Tyskland på hjemrejsen. Vi hørte ham banke på dørene, en efter en:

“Guten Morgen, haben Sie Geld?” – mumlen; videre til næste dør. Nu kom han til Wiltons dør:

“Guten Morgen, haben Sie Geld?” Wilton fik åbenbart checkhæftet frem og foreviste det:

“Nein, ich habe kein Geld, aber wenn ich meinen Namen schreibe, dann ist es Geld!” Tolderen var i vildrede og bad Wilton følge med ind på jernbanestationen og forklare miraklet for en højere instans.

Efter højlydte protester kom han ud af fjerene. Svanholm og jeg trak nysgerrigt gardinet fra og så den protesterende Wilton, tykmavet kæmpe i bar uld-combination, stramt-siddende, men med åben klap hvor vandet

skal lades. Tolderen spadserede afsted med ham. Hundekoldt var det, det var ved fastelavnstid. Valdemar Steen-Christensen havde kastet en frakke over skulderen og fulgte trofast med for at stå ham bi.

Alt blev ordnet, og Wilton tonede op i sovevognens smalle korridor som han fyldte med sine svære lemmer og kolossale mave. Fik vinduet smækket op og brølede på øl. Fra stationens restaurant kom en ung servitrice til syne med et skummende krus, entrede sovevognen og veg lidt sky tilbage for den enorme uldherre med den åbne klap.

Svanholm og jeg sank fornøjet tilbage i vore køjer. Toget satte sig igen i bevægelse, ind gennem Polen, til vi nåede Warszawa.

Det vilde have ærgret Wilton kolossalt om han havde oplevet at jernbanevognen hvori kisten med hans afsjælede legeme befandt sig (han døde, mæt af dage – eller af for megen føde – på et tysk kursted nogle år efter turen til Warszawa) blev væk på rejsen til Sverige. Den højtidelige begravelse var berammet.

Vennerne parat til, hver enkelt, efter svensk skik, at træde frem til kisten med et farvelord og en blomst – men ingen kiste, den stod på et sidespor et sted i det indre Tyskland. Frem kom den dog til slut, og han stededes til hvile med fuld, omend forsinket, honnør.

Federationens navn – på engelsk – The Scandinavian Coal Importers Federation – viser, at denne sammenslutning oprettedes for at ordne importørernes forhold til Storbritannien.

Polen var der ingen der tænkte på i de dage. Efter kulminestrejken i Storbritannien i 1926 kom der fart i Polens kul-leverancer til de skandinaviske lande.

Til at begynde med solgtes kullene mest fra Berlin og på vilkår ensidigt bestemt af sælgerne.

Federationen optog forhandlinger med producenterne for at få mere tilfredsstillende forhold, og det var til at dække sine rejseudgifter ved hans deltagelse i et møde i Warszawa at Wilton havde forsynet sig med de for ham hidtil ukendte rejsechecks som for-

vandledes fra papirlapper til penges værdi “når han skrev sit navn”.

Og ligesom federationen i samarbejde med de britiske eksportører havde affattet “Britscan-Conditions” førte forhandlingerne i Warszawa med de polske producenter til en aftale om “Polscan-Conditions”.

Efter mødet ønskede mine to danske meddeltagere, Steen-Christensen og Svanholm, at aflægge besøg i Kattowitz og bad en yngre polsk herre, repræsentant for en af de polsk-schlesiske koncerner om at være cicerone.

Han var hjemmehørende i Krakau og foreslog at man undervejs stoppede op og tilbragte en aften der. Han var inviteret til karnevals-løjer og mente det kunde more de danske herrer at være med.

Jeg kunde ikke dy mig. Jeg vilde ikke med til Kattowitz, men kunde se mig om i Krakau og støde til de andre herrer i toget som passerede Krakau fra Kattowitz på vejen tilbage til Berlin.

Vi drog af sted fra Warszawa og kom til Krakau ud på aftenen, gjorde os hurtigt fær-

dige på hotellet, fik lidt mad på en restaurant og indførtes derefter i et privat selskab i klublokaler med balsal og barer hvor vi omsværmedes af vor unge polaks venner og bekendte og svang os lystigt i dansen med muntre unge damer.

Han vilde også vise os andre sider af byens karnevalsstemning og tog os hen i en natklub med dejlige, letsindige piger.

Rumba var dagens dans, og vi rumbaede og trakterede pigerne med champagne og havde det vældig sjovt. Tilbage drog vi senere på natten til det private selskab – og senere igen hen i natklubben hvor nu lyset var dæmpet ned, musikken tavs og pigerne halvsov: men lyset tændtes, rumbaen lød igen og pigerne var lige så dejlige og muntre som før.

Henad kl. 8 på morgenkvisten sad vi tre lidt trætte balkavalerer på vort sitting room på hotellet og nød lidt morgenmad før vi tørnede ind til et par timers søvn, øre i hovedet af musik og dans og latter.

Mens vi slubrede kaffen i os og gumlede på rundstykkerne blev vi enige om at de nydelige

unge damer i det private selskab nok var dem vi havde været glædest ved og vilde huske bedst. Men jeg vilde tro at de letfærdige piger i natklubberne var de mest drevne i rumbaen. Det blev Svanholm for meget. Rumba, lo han, jeg anede jo ikke hvad rumba var. Nåh, det var da gået meget godt, jeg synes jeg havde rumbaet meget ordentligt. Svanholm blev ved sit og det endte med at han rejste sig fra kaffebordet viste mig de rigtige rumbatrin som afveg betydeligt fra det jeg havde gået og troet var rumba. Jeg måtte bøje mig for mesteren. Vi gik videre med rundstykkerne og Steen sad og smålo lidt træt.

Mr. Shinwells besøg

KRIGEN 1914-18, som indledede afslutningen på Storbritanniens verdensherredømme, efterlod en utilfreds arbejderstand. Gyldne løfter indfriedes ikke, alt gik videre som før. Efter krigstidens anspændelse fulgte dårlige tider, uro, strejker, svigtende eksport, pengevanskeligheder.

Ikke vor skyld at polske kul snappede en bid af markedet, når Storbritannien forbød eksport af kul under strejken i 26.

Dårlige kul sendtes der os da eksporten endelig genoptoges, det hjalp ikke til at smide polakkerne ud.

Briterne gav sig til at true os, en ny form for kundebetjening.

Når vi ikke købte deres kul, købte de heller ikke vort smør.

Vi var de små, vi blev bange, det gjorde dem endnu frækkere.

Danmark – eller i hvert fald hotel d'Angleterres bar – blev besat af englændere. En engelsk udstilling åbnedes af prinsen af Wales. Den frække Arnold Irwin lokkede Børresen til at købe et stort parti kul af ham – “det vilde gøre et godt indtryk”. Storstrømsbroen skyndte Danmark sig at bestille fra England.

Kulimportørernes bæger blev fuldt den dag vi indstævnedes til forhør hos Glasgow-skræddersvenden mr. Shinwell, Minister of Mines i labourregeringen. Han kom dragende herover i spidsen for eksportørforeningens bestyrelse, og retten blev sat i en sal på “Angleterre”.

Usædvanligt at et medlem af et fremmed lands regering indbyder et andet lands borgere til forhandling, men en labourregering tager det ikke så nøje med formaliteterne.

Shinwell tronede i formandsstolen og ledede forhøret. I et længere foredrag udtrykte han sin forbavselse – ja, nærmest vrede – over at vi svigtede vore gamle leverandører til fordel for det billige skidt fra Polen, og endte med at insinuere at vi vel bildte vore kunder ind

at det var gode engelske kul vi leverede. Han ønskede at få rede på om det var sådan vi bar os ad.

Mærkeligt at vi dyede os for at forlade mødet og bede ham rejse ad helvede til; det viser hvordan stemningen var i de dage. Hans ledsagere, vore gode venner eksportørerne, var frygtelig flove.

Sammen med andre skandinaviske kulimportører var jeg Shinwells gæst ved en middag han gav for os, senere hen, i en spisesal i House of Lords, i Parlamentet i London.

Det var efter at Storbritannien var gået fallit – gået fra guldets som det så fint hedder – var faldet til ro og de ikke længere var så kradsbørstige.

Jeg mindede ham om mødet i København og hans insinuation og fortalte ham at det havde været sandsynligere, hvis vi vilde narre vore kunder, at vi udgav det billige engelske skidt for de udmærkede polske kul.

Han drejede rundt, han huskede ikke episoden, og gav sig i snak med en anden.

1ste Distriktsforening

DEN overordentlige kommission, maksimal-avancer, priskontrolråd, rationering, indførselsforbud, udførselsforbud, forbud mod pris-aftaler, valutacentral, varedirektorat, ansøgninger, skemaer, paskontrol, visum, internering, spionfrygt, inflation, skatter!

Foreteelser som man vænnede sig til. Schleicher plejede endog at regne med at det kunde blive meget værre, viftede afværgende med hånden: "Sålæng' vi endda ka' betal' os fra'et".

Alligevel mindedes man med et suk de gode gamle dage, da man frit kunde handle, selv bestemme priserne (såvidt konkurrencen tillod det), rejse hvorhen man vilde uden pas, ingen vrøvl med valutaen.

(Kan I huske, man skulde ha' pas til Rusland, noget nyt og interessant, og at toldereren

kom og så os spille kort i kahytten, da vi kom sejlene til Riga.

Spillekort forbudt i Rusland.

Han kom hver dag og så til kortene, og fik "en lille en", og da vi forlod s/s "Scot" og gik i land for at rejse til Skt. Petersborg fulgte han med os gennem tolden, med spillekortene i lommen, og stak dem forsigtigt til os da vi var sluppet gennem den strenge kontrol. Venlige folk, de russere i gamle dage, blot de fik lidt kopeker.)

Det var ikke flot med indtægterne i gamle dage for den jævne handelsmand. Kulhandlernes i Jylland fandt ud af at de måtte dele landet imellem sig på en fornuftig måde hvis de vilde tjene til det tørre brød. Det begyndte i det skjulte, men efter krigens rationeringer og forhandlinger med myndighederne gik man mere åbenlyst til værks og dannede Foreningen af jyske Kulimportører med det formål at etablere og vedligeholde sunde og gode forhold i kulhandelen. De forenede Kulimportører i København havde efterhånden inter-

esser i mange jyske byer, og man fandt det derfor naturligt at koncernens førstemand i Jylland, Wm. Busch, direktør i Århus Kulkompagni, tog slæbet som formand i foreningen.

Det jyske eksempel smittede. Nogle år senere dannedes på associationens foranledning fire distriktsforeninger, og landsdelenes interesser henvistes til disse.

Den jyske var den ældste forening og fik titlen 1. Distriktsforening.

Associationen tog sig kun af principielle sager samt udpegede delegerede til den skandinaviske federation.

Busch holdt sammen på 1. Distriktsforenings medlemmer – gennem maven. Det årlige møde med middag på hotel "Royal" i Århus vilde ingen gå glip af. Det var det flotteste måltid mad nogen handelsrejsende kunde finde på at servere for sine mest forvænte kunder. Bordet bugnede, vinen flød, og de mindre beskedne fyldte lommerne med cigarer når kaffen og cognacen blev budt rundt i selskabslokalerne. Der blev spillet kort, og de ungdommelige afsøgte byens natlokaler.

Min gamle ven Becker kan vist godt huske fra sine unge dage, at han engang, dagen derpå, efterlyste sin overfrakke hos "Royal"s portier, den berømte Gregers. "Hvor har I væ't," spurgte Gregers, "har I væ't ve' negeren?" (Negeren drev en berømt beværtning i Ryesgade, med højst ulovligt nattesæde.)

Busch bukkede under i 1938, og jeg steg op på formandsædet. Ved krigserklæringerne i 39 ændrede priskontrollen signaler. Hidtil havde genanskaffelsespris været et uartigt ord. Nu blev det tilladt – under behørig kontrol, gudbevares, men alligevel.

Ebbe Groes sad i prisdirektoratet og passede på os.

Jeg sad i Århus og passede på genanskaffelsesprisen.

Den steg og steg. Hvergang den steg, tog jeg Groes i telefonen og fik forhøjelsen godkendt.

Det kneb at få medlemmerne til at følge trop. Det var uvant for dem, at det ikke var en forbrydelse at sætte priserne i vejret.

Jeg besøgte Groes på hans kontor nogle dage efter besættelsen.

Han sukkele. Nu var hans dage som prisdiktator vel talt. Det blev vel tyskerne som overtog jobbet.

Så galt gik det vel ikke, mente jeg, men jeg vilde i hvert fald takke ham for den tid, der var gået. Uden hans hjælp var det aldrig lykkedes mig at få jyderne til at følge stigningerne i genanskaffelsesværdierne.

*Om besøget i England og Skotland
efter krigsudbruddet*

OMEND vore barnepiger for en gangs skyld tillod os at opføre os som købmænd – at sælge vore varer til deres værdi i salgøjeblikket – blev det vor egen sag at skaffe varerne til landet.

Steen-Christensen, Svanholm og jeg tog en tur til England og Skotland i efteråret 1939 for at holde eksportørerne fast ved deres leveringsforpligtelser.

Vi kom til London en aftenstund og fandt byen nedsunken i det mest buldrende mørke. Når de gør noget der til lands gør de det grundigt. Man kunde ikke se en hånd for sig. En gåde at vi fandt en drager og en taxi og kom op til Carlton hotel.

Vi tog et sitting room foruden vore soveværelser og det fik vi god brug for de dage

vi blev i London. Det var for uhyggeligt at gå ud om aftenen i det mørke.

Nogle eksportører indlogerede sig på hotellet for at være sammen med os, og passieren gik i vores tobaksrøgfyldte dagligstue.

Passieren standsede da jeg en dag gik hen og tog telefonen og bad hotellet sætte mig i forbindelse med Buckingham Palace. De troede jeg havde fået storhedsvanvid, og ventede spændt på om jeg skulde be' om at tale med kongen. Det var nu kun en af kongens adjudanter, Harold Campbell, jeg om sommeren havde været på laksefiskeri sammen med i Lærdalen i Norge og vilde invitere til frokost, en fornøjelig fyr jeg gerne vilde se igen.

Han underholdt os, derovre i Lærdalen, med muntre historier når vi hvilede os fra fiskeriet i den hyggelige opholdsstue vore værter, lystfiskerne, havde opført i hotellets have. En glimrende fortæller, og jeg som gammel skotlandsfarer nød især hans krøniker i den skotske mundart.

Højst interessant havde det også været at træffe en engelsk hofmand og høre hvad han

mente om den alvorlige verdenssituation. Hvor truende det ser ud, tror man jo aldrig det bliver alvor.

Men nu bagefter, da krig var erklæret – omend luften kun var ladet men uvejret ikke brudt løs – mindedes jeg han havde sagt, at Churchill var deres “enemy number one”.

Hvorfor dog?

Hans kritik af sorgløsheden, at man uden at foretage sig noget lod Hitler opruste og bygge flyvemaskiner, kunde dog ikke betragtes som landsfjendtligt, eller at han påtalte man slog sig til tåls med Chamberlains forsikringer, at al tale om krig var afværget ved hans møde med Hitler i München, med den berømte parapy, og Hitlers erklæring.

Jeg bad Harold Campbell til frokost på “Savoy” og bad ligeledes min niece Lisbets svigerinde Doreen som jeg også gerne vilde hilse på. Hun var gift med en søofficer.

Den mærkværdige krigstilstand – uden krig – talte vi naturligvis om.

Den strikse mørklægning; hvis vi for eksempel på hotellet uforvarende viste en lille

lysstribe i vores sitting room som vendte ud mod gården, kom der straks bud fra én der gik vagt på taget!

Gasmasker var det påbudt alle skulde have med, hvor de gik.

Spærreballoner, fastgjort på jorden, svævede med små mellemrum i en kreds uden om London til beskyttelse mod flyverangreb – som udeblev.

Hospitaller indrettedes til at tage imod sårede. Doreens klagende betragtninger om det skulde være nødvendigt at regne med der blev brug for disse fik Campbell til at trække på skulderen: “You cannot make omelets without breaking eggs”. Hun var modløs. Det var modbydeligt. Efter frokosten satte vi Doreen af på vejen fra “Savoy”. Hun glemte sin gasmaske i taxien. Campbell tog den og fik den afleveret til hende.

Der var endnu ikke sendt bud efter Churchill, det skete jo først da uvejret brød løs. Jeg glemte at spørge Campbell hvordan det gik med enemy number one. Men seks år senere traf jeg en amerikansk brigadier general; vi

var begge gæster til en middag hos venner af min svigersøn i deres hjem i New York. Generalen indtog en fremskudt stilling i London og havde tilbragt krigstiden derovre. Jeg fortalte ham, da vi var kommet til kaffen og cognacen, om mit bekendtskab med Harold Campbell og spurgte ham om han kunde forklare mig hvorfor det engelske hof – man måtte gå ud fra at Campbells mening var hoffets mening – betragtede Churchill som landets enemy number one, få måneder før han blev sat i spidsen for Englands regering og styrede landet frelst gennem krigen.

Brigadier generalen lo. Det kunde han godt forklare mig. Hoffet tilgav ikke Churchill at han havde stået på Edward VIII's side og hånet hans modstandere. Biskopperne havde han kaldt gamacheklædte hermafroditter. "Hermaphrodites in gaiters".

Churchill fandt det latterligt at disse seksuelt indadvendte prælater forargedes fordi en mand foretrak en kone fremfor en trone.

Nu forstod jeg.

Synd vi var blevet så forbavsede over

Campbells "enemy number one" at vi ikke sagde, hva'??!!

Det var måske en af hans bedste historier vi var gået glip af. Det havde været sjovt at høre hans version af de gamacheklædtes protester og hoffets forargelse over Churchills løsmundethed.

Efter vort ophold i London drog vi til Newcastle og talte med eksportørerne der. Videre til Glasgow, og i weekenden slog vi os ned på et hotel i Troon, hvor Steen-Christensen's ven Lindsay Carlow havde sin villa. Vejret var stygt. Hotellets vinduer klaprede i stormen, og der var hundekoldt.

Svanholm ønskede sig tilbage til "Carlton"s komfort. Han vilde ikke modtage privat gæstfrihed og opholdt sig i det uhyggelige hotel mens vi to andre tilbragte en fornøjelig aften i Carlows hjem.

I Edinburgh hilste jeg på Sharp og mr. Tom. Hørte om den forulykkede tyske flyver og så mr. Toms jagtgevær stillet op ved hans skrivebord. Han var parat til at tage imod "the huns".

På tilbageturen tog vi med tog fra London til Brighton. Svanholm og hans ven Barnett var taget i forvejen. Steen-Christensen og jeg fandt i bælgmørket vores tog på Victoria. Inden jeg steg til vogns lod jeg vandet gå mellem perron og skinner. Det var en af de almindelige kupeer uden gennemgang til toiletter – og det var håbløst at prøve at finde jernbanestationens toiletter. Man kunde ikke se en hånd for sig. Steen lagde dog mærke til det trods mørket og sagde til mig da vi havde taget plads i kupeen og toget havde sat sig i bevægelse, at han havde ventet jeg vilde ramme den elektriske ledning og skabe kontakt så strømmen fulgte vandstrålen og slog mig ihjel.

Jeg beklagede leende at han gik glip af den fornøjelse.

Dagen efter fløj vi hjem og det varede ikke længe før brændsel rationeredes og der blev oprettet brændselsnævn.

Besættelsen

Lå i sengen med bronkitis og lidt feber da flyvemaskinerne en morgenstund som fuglesværme trak lavt hen over mit vindue. Op ad formiddagen kaldte jeg på Niels Jensen i telefonen, de måtte vel vide dernede i banken hvad der var på færde. Jo, tyskerne havde besat Danmark og han bad mig være forsigtig hvad jeg sagde, telefoncentralen var vist allerede overtaget af fjenden. Jeg ringede på telefonselskabets kontor og bad om at tale med direktøren, jeg sad i selskabets bestyrelse og var berettiget til at vide besked. Direktør Wallmann forklarede at han havde hørt at Ålborgcentralen var besat, men Århus havde intet mærket endnu. Han kunde ikke garantere for at de ikke kunde tappe ledningerne uden at han vidste det.

Vi var urolige for børnene i København og fik Leila i telefonen. Niels var på Bornholm.

Havde været ventet hjem – men var forsinket af is. Leila, vores amerikanske svigerdatter fortalte at hun blev lokket ud i morges i den lille have for at se de mange flyvemaskiner – hun havde ikke anet at hendes ny fædreland var så rigelig forsynet. – Niels kom hjem dagen efter og blev indkaldt til tjeneste som C.B.-betjent – (han var sluppet fri for regulær militærtjeneste). Det var måske lidt for meget af det gode, både at skulle patruljere om natten og passe sit arbejde om dagen, men han tog det tilsyneladende med godt humør. Mørkelagt var der og C.B.erne skulde passe på at det var effektivt. De passede dog mere på lyd end på lys og blev bedt indenfor hvor der lød latter og bægerklang. Til tider kom han også på kystpatruljering. Alt i alt en fornøjelig tjeneste.

Vi lejede Verner Ammentorps hus om sommeren og inviterede børnene til at bo hos os. Niels kunde holde op med at være C.B.-betjent når han flyttede fra København og jeg kunde promenere deres førstefødte på græsplænen. Han gik forrest og jeg bagefter og bøjede mig

ned så han kunde holde fast med hver sin lille hånd i mine respektive tommelfingre.

Efter onkel Christians død i 1937 var hans skotskfødte svigersøn Simon ~~Forret~~ kommet i spidsen for aktieselskabet Kampmann & Herskind. Han døde den sommer vi var i Rungsted. Tulle, min kusine, hans kone, fortalte os at hans lunger var blevet ødelagt i krigen 1914-18 af giftgas. Han hostede altid, røg som en dampskorsten, men jeg har aldrig hørt ham sige at han havde været "gassed". Galt gik det, han døde af en lungeblødning. Den første luftalarm ved engelsk overflyvning hørte vi under begravelsesceremonien i kirken. Som en hilsen til ham fra hans fædreland.

Jeg fik tilbud om at overtage ledelsen af Kampmann & Herskind. Fik en smuk ordning med Svanholm og sagde farvel til Århus den 31. december 1940.

OPTEGNELSER 1910-1940

er i december 1957 udgivet som privattryk
i 200 eksemplarer. Skriften er Baskerville
Antikva. Papiret: Uglittet Trykpapir fra
De forenede Papirfabrikker.
Trykt i Det Berlingske Bogtrykkeri.